

BUDAPESTI GAZDASÁGI FŐISKOLA
KÜLKERESKEDELMI FŐISKOLAI KAR

KÜLGAZDASÁGI SZAK

NAPPALI TAGOZAT

TÁVOL-KELETI INTERKULTURÁLIS MENEDZSMENT SZAKIRÁNY

**JAPÁN ÉS MAGYARORSZÁG KULTURÁLIS
KAPCSOLATAI**

ELTÉRŐ MÓDSZEREK ALKALMAZÁSA ELTÉRŐ KULTÚRÁKBAN

Készítette: Csillag- Szabó Katalin

Budapest, 2009.

Tartalomjegyzék

<u>I. Bevezetés</u>	6. oldal
<u>II. A japán - magyar kapcsolatokról</u>	8. oldal
1. Történelem	9. oldal
- 1.1. A magyar –japán kulturális kapcsolatok kialakulása	9. oldal
- 1.2. Turanizmus	12. oldal
- 1.3. Kulturális egyezmény	13. oldal
- 1.4. Kapcsolatok a II. világháború után	14. oldal
- 1.5. A japán kultúra és művészet iránti érdeklődés kialakulása	15. oldal
2. Irodalom	17. oldal
- 2.1. Hazánkban megjelenő japán irodalom	17. oldal
3. Oktatás	18. oldal
- 3.1. A távol-keleti nyelv oktatása az Európai Unióban	18. oldal
- 3.2. Keleti nyelvek tanulása itthon és külföldön	20. oldal
- 3.3. Az Ószakai Egyetem Idegennyelvi szaka közelebbről	21. oldal
- 3.4. A japán nyelv	23. oldal
- 3.5. Az írásjegyek tanulásának módszerei	24. oldal
- 3.6. Japánnyelv-oktatás a Budapesti Gazdasági Főiskola Külkereskedelmi Főiskolai Karán	25. oldal
- 3.7. Japán oktatás a „Bolognai rendszerben	26. oldal
- 3.8. Gyárlátogatás	27. oldal

- 3.9. A japán nyelv oktatásának gazdasági vonatkozásai	28. oldal
<u>III. A kultúra, mint fogalom tágabb értelmezése</u>	31. oldal
1. Fogalom	31. oldal
- 1.1. Gazdasági kapcsolatokról röviden	32. oldal
- 1.2. Vízum nélkül	34. oldal
2. Szervezeti kultúra	35. oldal
- 2.1. A szervezeti kultúra fogalma	35. oldal
- 2.2. A magyar vállalati kultúra történelmi háttere	36. oldal
- 2.3. A japán szervezeti kultúra kialakulása	36. oldal
- 2.4. A japán és magyar szervezeti kultúra összehasonlítása	37. oldal
- 2.5. Változás	40. oldal
<u>IV. Zene</u>	41. oldal
1. A Kodály-módszer	41. oldal
- 1.1. A Kodály-féle zenei nevelés helye a japán zeneoktatás rendszerében	42. oldal
2. Zenetanárok	43. oldal
- 2.1. Szabó Helga	43. oldal
- 2.2. Japán zenetanárok Magyarországon	44. oldal
- 2.3. Iskolai élet	45. oldal
- 2.4. A tanárokról	46. oldal
- 2.5. Távol-keletiek véleménye a magyar zenéről	47. oldal
- 2.6. Zenei módszerek Japánban	47. oldal
- 2.7. Japánok Magyarországon	49. oldal
- 2.8. Személyes kapcsolat	50. oldal

3. Imaoka Dzsúicsiró	50. oldal
- 3.1. Imaoka jelentősége a két ország kapcsolatainak kialakulásában	50. oldal
<u>V. Japán „Danubius Barátság Év 2009”</u>	54. oldal
1. A japán kormány intézkedései	54. oldal
- 1.1. Együttműködés, támogatások	54. oldal
- 1.2. A Japán Alapítvány	55. oldal
- 1.3. Baráti Társaság tevékenységei	55. oldal
2. Kultúresemények mostanában	56. oldal
- 2.1. Összefoglaló	56. oldal
3. Japán-magyar együttműködés	58. oldal
- 3.1. Japán „Danubius Barátság Év 2009”	58. oldal
- 3.2. A logóról	59. oldal
- 3.3. Erzsébet híd díszkivilágítása	59. oldal
- 3.4. Japán hét Debrecenben	59. oldal
- 3.5. Az eddig ismert jövő évi programokról	61. oldal
<u>VI. Befejezés</u>	62. oldal
<u>VII. Mellékletek</u>	63. oldal
<u>VIII. Táblázatok és ábrák jegyzéke</u>	73. oldal
<u>IX. Felhasznált irodalom</u>	75. oldal

I. Bevezetés

Szakedolgozatomban Japán és Magyarország kulturális kapcsolatainak kialakulását, jelenlegi helyzetét vizsgálom. A főiskolán japánul tanultam két évig, valamint Távol-keleti interkulturális menedzsment szakirányos hallgatóként megismerhettem a japán gazdasági helyzetet, vállalati menedzsmentet, életmódot, vallást és kultúrát. Elsősorban ez utóbbi keltette fel érdeklődésemet, mert szabadidőmben komolyzenével foglalkozom. Első diplomám megszerzése után Bécsben szeretnék továbbtanulni, a Zeneakadémián.

Érdekesnek találom, hogy két ilyen távoli ország, annak ellenére, hogy mennyi mindenben különbözik egymástól, nagyon sokban hasonlít is. Dolgozatomban először a szűkebb értelemben vett kultúrával, a japán nyelv tanulásával és tanításával foglalkozom. Olyan módszerekről írok, mint például a japán nyelvtanulás folyamatában használt asszociációs módszer, mely segít a magyaroknak könnyebben elsajátítani a nyelvet.¹

A továbbiakban a kultúrát tágabb értelmezésében vizsgálom, azaz, hogy a japán szervezeti kultúra mennyiben különbözik a magyar szervezeti kultúrától. Ahhoz, hogy Magyarország a távol-keletieknek megfelelő cél legyen befektetések és leányvállalataik számára, nem hanyagolható el az a kérdés sem, hogy az eltérő vállalati kultúra ellenére képesek-e együtt dolgozni a japán és magyar alkalmazottak. Ehhez kicsit közelebbről ismertetem a japán-magyar gazdasági kapcsolatokat is.

A magyar Kodály-módszert a japán zenészek szívesen használják tanulmányaik során. Felismerték, hogy könnyebb boldogulni a zeneművek tanulásánál e módszer segítségével. Szakedolgozatomban nemcsak a Kodály-koncepció távol-keletiekre gyakorolt hatását ismertetem, hanem olyan japán zenetanárokról is írok, akik

¹ *Megjegyzés: A szövegben előforduló japán szavak esetében a nemzetközi szakirodalomban és a gazdasági nyelvezetben használatos Hepburn-féle átírást alkalmazom, kivéve azon szavak esetében, amelyek meghonosodtak a magyar nyelvben, illetve a szakirodalomban szó szerinti idézőkor a magyar átírással szerepelnek. A japán nevek sorrendjénél nem az angol verzió, hanem a hagyományos japán használat szerint jártam el.*

Magyarországra látogattak, hogy közelebbről tanulmányozzák Kodály Zoltán munkásságának eredményeit, majd hazájukban továbbadják az itt tanultakat.

Említést teszek a 2009-es évben esedékes japán-magyar diplomáciai kapcsolatok felvételének 140. és újrafelvételének 40. évfordulójáról, mely alkalomból a Magyarországi Japán Nagykövetség külön honlapot készített „Magyarország –Japán Jubileumi Év 2009” címmel. A „Japán-Danubius Barátság Év 2009” alkalmával elsőként Debrecenben rendeztek Japán hetet, amelyről szintén beszámolok. Dolgozatomat összegzéssel zárom.

Ezúton szeretnék köszönetet mondani belső konzulensemnek, Székács Anna tanárnőnek, és külső konzulensemnek Sato Noriko tanárnőnek, akik nemcsak a szakdolgozatom megírásában, de a japán nyelv tanulásában is sokat segítettek.

II. A japán- magyar kapcsolatokról

Napjainkban a japán-magyar kapcsolatok töretlenül fejlődnek. A hidegháború lezárultával és a rendszerváltozással a két ország között őszinte baráti viszony alakult ki. Gazdasági, kulturális és minden más területen is jónak mondható az együttműködés. Történelmileg a két ország kapcsolata az Osztrák-Magyar Monarchia idején kezdett kibontakozni. Több magyar utazóról, kutatóról és műgyűjtőről számolhatunk be, akik Japánban jártak, és hírt adtak az országról. A japánok közül viszont kevesebben fordultak meg Magyarországon. Ennek történelmi oka az, hogy a japán társadalom korábban hosszú ideig elzárkózott a külvilágtól.²

Magyarországon a XIX. század végére tehető az első kapcsolatfelvétel a japán kultúrával, bár a XVIII. század utolsó harmadában Jelky András és Benyovszky Móric is járt már Japán földön, azonban ők még nem közvetítették a távol-keleti kultúrát a magyarok számára. Az 1868-as Meiji- restaurációt követő nyitás után ismerhette meg Európa a japán képzőművészetet, költészetet.

A japánok közül kevesebben fordultak meg Magyarországon. Az első, aki huzamosabb időt töltött nálunk Imaoka Dzsúicsiró (1888-1973) volt. Jól elsajátította a magyar nyelvet, és sokrétű tevékenységet fejtett ki.

Kulturális kapcsolatainkat alapvetően meghatározza az a tény, hogy Japán a magyar kulturális-művészeti termékek és produkciók legnagyobb térségbeli fogyasztója. A kulturális cserekapcsolatok tekintetében együttműködésünk Japánnal kiváló. Rendszeres az oktatás és kultúra területén illetékes kormányzati és civil szervezetek vezetőinek kapcsolattartása.³

² Forrás: Unemura Yuko: *A Japán-tengertől a Duna-partig*, Gondolat Kiadó, Bp. 2006.

³ Forrás: Magyar Köztársaság Külügyminisztériumának honlapja (http://www.mfa.gov.hu/kum/hu/bal/Kulpolitikank/Ketoldalukapcsolatok/Azsia/japan/tud_kapcsolatok.htm)

1.Történelem

1.1. A magyar –japán kulturális kapcsolatok kialakulása

1867 az az év, amely Magyarország és Japán számára egyaránt történelmi vízvonalzó, korszakot indító évszám. A két ország fejlődésében, más-más okokból ugyan, de meghatározó korszak kezdődött. Amikor Magyarország sikeres politikájának eredményeként létrejött a kiegyezés a Habsburgokkal, akkor az évszázadok hosszú elzárkózottságából felébredő Japánban a Tokugawa sógunátus visszaszolgáltatta a hatalmat a császárnak, és Meiji császár vette át az ország vezetését. Japán a Nyugat növekvő befolyásának nyomására lassan elkezdte kiépíteni a kapcsolatait a kor vezető államaival. Kezdetben a japán külpolitika még csak kereste az útját. Ezért más országokkal vagy népekkel való kapcsolatépítésben, bánásmódban, viselkedésben és tájékozódási stílusban a hazai történelmi előzmények erősen érződtek. A hosszú elzárkózottságból adódó magatartás megnyilvánult a magyar-japán kapcsolatok kialakulásában és a kölcsönös megismerkedésben is.

Az Osztrák-Magyar Monarchia és Japán között először 1869-ben jött létre hivatalos államközi kapcsolat, nevezetesen egy osztrák-magyar delegáció járt Japánban a kereskedelmi szerződés megkötése céljából. 1868-ban egy fregatt, a Donau, Triesztből indult el kelet felé, és a következő év szeptemberében kötött ki a japán partoknál. Október 18-án aláírtak egy kereskedelmi és hajózási szerződést. Már 1871-ben felállították a követséget Tokióban, az első követ, Heinrich von Calice vezetésével, Bécsben pedig 1873-ban akkreditált a japán követ, Sano Tsunetami személyében.⁴

Japánból egy hivatalos delegáció, az Iwakura - küldöttség – mely közel 50 főből állt és 2 évet töltött külföldön, hogy alaposan tanulmányozza a nyugati civilizációt - 1873-ban járt Bécsben is, ahol Andrassy Gyula, a Monarchia külügyminisztere fogadta őket. Ez volt az első találkozás egy magyar és egy japán hivatalos személy között.

⁴ Forrás: Unemura Yuko: *A Japán-tengertől a Duna-partig*, Gondolat Kiadó, Bp. 2006.

A párizsi világkiállítás nagy felfedezése volt Japán, a japán látásmód, a természetbűvölet, a versekben, fametszetekben tükröződő kifinomultság. Magyarországra a Párizsban élő, vagy Párizsba járó magyar művészeket keresztül jutott el a japán hatás. Rippl-Rónai József japán ihletésű festményei kompozíciójukban, színvilágukban, dekorativitásukban a japán „ukiyo-e” fametszeteket idézik. Később a haiku költői műfaja Kosztolányit készítette fordításra. Ugyanakkor számos magyar tudós, utazó, műgyűjtő, és néprajzos elindult Japánba, és visszatérve beszámoltak az addig ismeretlen, érdekes világról, vagy tárgyi dokumentumokat hoztak. A felfedezés nem volt egyoldalú, hiszen ebben az időben bizonyos csatornákon keresztül a japánoknak is módjában állt egy kis ízelítőt kapni a magyarok történetéből, kultúrájából. Magától értetődik azonban, hogy mindkét országban szűk volt még az a réteg, amely a kölcsönös felfedezésben osztozott.

A megjelent művek sokasága és eredménye azt bizonyítja, hogy Magyarországon a kultúra és a tudomány fejlett volt, és a tehetős réteg egyes tagjai részéről a Távol - Kelet kutatásának erőteljes igénye nyilvánult meg. Külföldiként először Reményi Ede hegedűművész játszott 1886-ban Mutsuhito Meiji császár előtt. Az 1904-1905. évi japán-orosz háborúba megfigyelőként a Monarchia két katonatisztet, Dányi Bélát és Ferenc Ervint küldte, hogy ott a helyszínen kövessék nyomon a harcok menetét. Magyarországon a japán győzelemmel kapcsolatban számos könyvet adtak ki, és sok újságcikk jelent meg.

Az I. világháborúba való belépésnek fontos oka volt, hogy a belpolitikai és a gazdasági helyzet rendkívül rossz volt (pl. a külső adósság, a külkereskedelmi deficit és az adórendszer miatti zavargások). A japán vezetés a belső problémákat egy háborús helyzettel akarta leplezni, illetve megoldani. Japán háborúba való belépése váratlanul érte a Monarchiát, és kedvezőtlenül befolyásolta az eddigi baráti kapcsolatokat, hiszen közvetlenül nem volt ok arra, hogy ellenségként harcoljon egymással a két állam. A Monarchia I. világháború utáni szétesésével teljesen új korszak kezdődött, így a magyar-japán kapcsolatok is megváltoztak.⁵

⁵ Forrás: Unemura Yuko: *A Japán-tengertől a Duna-partig*, Gondolat Kiadó, Bp. 2006.

A II. világháború előtt a japán nép mindennapjait egyre jobban jellemezte az európai és amerikai kultúra átvételének felgyorsulása, és ez már szélesebb rétegekre is kiterjedt. Nehéz feladatot jelentett, hogy a Monarchia idején a volt közös külügyek egyik intézményhálózatának, a külképviseletnek a helyére önálló külföldi követségeket kellett felállítani. Tokióban a volt Monarchia követségének épülete az osztrákoké lett.

Magyarország és Japán diplomáciai kapcsolata nem szakadt meg ugyan, de egészen 1938-ig nem létesült magyar követség. A két ország közötti kapcsolatok egyre élénkebbek lettek, egyre többen utaztak el kölcsönösen a másik országba, köztük tudósok és művészek is. A japán folyóiratokban és enciklopédiákban egyre gyakrabban jelentek meg írások Magyarországról.

A Turáni Társaság és a Magyar Nippon Társaság fogta össze az érdeklődőket, könyvek is jelentek meg Japánról. Többek között Pröhle Vilmos, Mezey István, Metzger Nándor, F. Takács Zoltán jártak Japánban, és hazatérve könyveket adtak ki a szigetországról és népéről.⁶

Legelőször 1929-ben az árucseré serkentése céljából kötött kereskedelmi szerződést a két ország. Abban az időben a magyar-japán kereskedelmi forgalom lassan bár, de növekedett. A magyar kivitel sokkal jelentősebb volt, mint a behozatal. Ennek az volt az oka, hogy Japánban nem volt még olyan fejlett az ipar, mint most. A megkötött kereskedelmi szerződés mégis hozzájárult a gazdasági és általában az államközi kapcsolatok élénkítéséhez.

1931-ben kitört a japán-kínai háború, amely olyan súlyos következményekkel járt, hogy Japán 1933-ban kilépett a Népszövetségből, és tovább nőtt az ország elszigetelődése. Ezekről a változásokról részben függetlenül a két ország közötti kapcsolatok tovább élénkültek.

Magyarországon a Turáni Társaság és a Magyar Nippon Társaság szervezésében sok minden történt : előadás-sorozatok, kiállítások, nyelvtanítás, japán vendégek fogadása, könyvkiadás stb. A korszak legtekintélyesebb vendége az akkori császár,

⁶ Forrás: Unemura Yuko: *A Japán-tengertől a Duna-partig*, Gondolat Kiadó, Bp. 2006.

Hirohito öccse, Takamatsu herceg és hitvese, Kikoku hercegnő voltak. Később inkognitóban Kaya Tsunenori herceg és felesége látogatták meg Budapestet.

1.2. Turanizmus

A turanizmus vagy turáni gondolat az úgynevezett turáni népek mai összetartozásának eszméje. A két világháború között több országban, pl. Törökországban, Japánban és Magyarországon is hivatalos politikai támogatást kapott.⁷

A szó eredete óperzsa nyelven az Irántól északra elterülő síkságot jelentette. Tágabb értelemben a török fajtájú törzsek, az ázsiai népek és az urál-altaji népek mind ebbe a körbe tartoztak. Turáni nyelveknek nevezték az összes ragozó nyelvet, így magyar és japán nyelvet is.

A japán-magyar kapcsolatokban fontos fejlemény, hogy a 20-as évek végén Japánban is megjelent a turanizmus fogalma. A Daido (Nagy Erkölcösség) nevű klubszerű körökben összejövetel kezdtek szervezni, és hasonló címmel lapot adtak ki 1927-től 1931-ig. Már működik a tokiói Japán - Magyar Baráti Társaság, ezen kívül a Petőfi Társaságról, a Liszt Ferenc Társaságról és a Japán Turáni Társaságról is vannak adatok.

Magyarországon 1910-ben megalakult a Turáni Társaság, mint tudományos társaság. Egészen 1945-ig működött, védnöke József Ferenc főherceg volt, 1913-ban indították folyóiratukat, a Turánt, melynek szerkesztői olyan neves tudósok voltak, mint Teleki Pál és Cholnoky Jenő. A társaság céljául tűzte ki: „a magyarokkal rokon turáni népek tudományával, történelmével, irodalmával, művészetével és gazdasági viszonyaival foglalkozni, ezeket ismertetni [...] s így ezekkel a népekkel szorosabb kapcsolatot teremteni”.⁸

⁷ Forrás: <http://hu.wikipedia.org/wiki/Turanizmus>, Letöltés ideje: 2008.10.20. 14.08

⁸ Megjegyzés: *Jelentés a Turáni Társaság 1918-28. évi működéséről. Budapest. Ezt a társaság alapszabályába foglalt szöveget a Turán című lap belső borítóján gyakran közölték*

A társaság rendszeresen szervezett előadásokat, rendezvényeket, és nyelvtanfolyamokat, támogatta különféle kiadványok megjelentetését. A turán mint fogalom Magyarországon elterjedt, és hatással volt a művészetre és az irodalomra is. Többek között Vámbéry Ármin, Márki Sándor, Zempléni Árpád, Túrmezei László, B. Balogh Benedek, Pekár Gyula, Bán Aladár különböző területeken foglalkoztak a turanizmussal. A Turáni Társaságon kívül a Magyar Turáni Szövetség és a Turáni Egyistenhívők nevezetű tömörülések voltak közismertek.

1.3. Kulturális egyezmény

Magyarország és Japán 1938 novemberében Barátsági és szellemi együttműködési egyezményt (továbbiakban: kulturális egyezmény) kötött méghozzá úgy, hogy Japánnak eddig egyetlen más országgal sem volt ilyen nemzetközi egyezménye. Magyarország iránt a turanizmus kapcsán egyre többen érdeklődtek, de ez is csak szűk körű volt. Ráadásul Japán, mint a Párizs környéki békeszerződést aláíró győztes ország, inkább az újonnan létrejött államokkal tartott fenn szorosabb hivatalos kapcsolatokat.

Az egyezmény megkötésének gondolatát először a magyarok vetették fel, már 1935-ben. Az ilyen nemzetközi kapcsolatokban még nem annyira járatos Japán inkább óvatosan, bizonyos távolságot tartva állt hozzá a kérdéshez. Kezdetben csak diákcsere volt hajlandó hivatalos formában támogatni. De ez hamarosan megváltozott. Erre több indíték is volt. Japán és a Szovjetunió ugyanis már az ázsiai befolyás szempontjából is érdekellentétben álltak. Ezért külpolitikailag hasznosnak ítélték, hogy esetleg a kelet-európai országokkal együttműködhetnek az oroszokkal kapcsolatos információk megszerzése érdekében. Tani Masayuki, bécsi japán követ azt a véleményt küldte a tokiói külügyminisztériumnak, hogy Japán számára fontos lenne az információszerzési hálózatot kiszélesíteni. A japán külügy illetékesei pozitívan álltak hozzá az eddig még semmilyen állammal sem kötött egyezmény előkészítéséhez. A Japánban megjelent, az egyezménnyel kapcsolatos tanulmányokban ennek katonai vetületét, illetve a szovjetekről való adatgyűjtés lehetőségének szempontját hangsúlyozták. Az előkészítés folyamatában ez valóban fontos tényező lehetett, az egyezmény megkötése után

azonban egy-egy próbálkozáson kívül ez a célkitűzés nem igazán valósult meg. Viszont az egyezmény nyomán megalakult Nikko Bunka Kykoai (kulturintézet) sokféle tevékenységet folytatott.

A kulturális egyezmény tárgyalási folyamatába Németország közbeszólt, és jelezte Japánnak, hogy ilyen egyezményt elsőként mindenképpen velük kellene kötni. Erre a japán külügyminisztérium némi kapkodás után a magyar-japán egyezmény mintájára gyorsan megírták a japán-német kulturális egyezményt. Azzal is próbálkoztak a külügyi illetékesek, hogy a japán-magyar egyezmény aláírását halasszák el a japán-német szerződés aláírásáig. De ezt nem tudták már elérni. Az ünnepélyes aláírásra készülődő budapesti japán nagykövet, Matsumiya Hajime határozottan elutasította az erre irányuló tokiói kérést.⁹

A kulturális egyezmény előkészítő tárgyalásai folyamán merült fel és került napirendre a követségek kölcsönös felállítása. 1938-39-ben létesültek a követségek Tokióban és Budapesten.

Magyarországon régóta sokan érdeklődtek Japán iránt. Expedíciók, kutatók, műgyűjtők célterülete volt a távol-keleti ország. Több társaság is működött már, pl. a Turáni Társaság, a Magyar Nippon Társaság, a Kőrösi Csoma Sándor Társaság.

1.4. Kapcsolatok a II. világháború után

A háború után a két ország közötti diplomáciai kapcsolat megszűnt. 1945-től 1952-ig Japán amerikai megszállás alatt volt. Ebben az időszakban sok pozitívum érte a szigetország társadalmát. Kiépült a demokratikus rendszer, megszűnt a japán hadsereg és annak hatalma. Ez is közrejátszott a gazdaság gyors fejlődésében, a háború pusztításait viszonylag hamar felszámolták, és ez eredményezte a japán gazdasági csodát.

⁹ *Forrás: Unemura Yuko: A Japán-tengertől a Duna-partig, Gondolat Kiadó, Bp. 2006.*

A háború előtt és alatt működött intézményeknél és társadalmi szervezeteknél nagy változás ment végbe. Akik az előző rendszerhez közel álltak, vagy azzal együttműködtek, nem maradhattak tovább pozícióikban. A tokiói Japán-Magyar Kultúrintézet, a Magyarországon működött Turáni Társaság és a magyar Nippon Társaság mindegyike megszűnt vagy feloszlottak.

Még a diplomáciai kapcsolat sem állt helyre. Magyarországon kirobbant az 1956-os forradalom és szabadságharc, amely az egész világot megrázta. Hazánk újra a japán napilapok első oldalára került, most teljesen új helyzetben. Megalakult a Magyarokat Megsegítő Társaság, amely adományokat gyűjtött és előadás-sorozatot szervezett. Csak 1959-ben sikerült újra megnyitni egymás követségeinek kapuit. Bár 1961-ben a kereskedelmi szerződést megkötötték, a két ország közötti áruforgalom jelentéktelen volt. A kultúra és sport területén azonban lassan élénkülni kezdtek a kapcsolatok.

A Kádár-féle gazdasági reform, az új gazdasági mechanizmus bevezetése közepette (1966-68), korlátozottan ugyan, de lassan megindult a hivatalos érintkezés. A II. világháború után első ízben Miki Takeo külügyminiszter látogatott Budapestre. Ezután fokozatosan egyre több japán kereskedelmi cég nyitotta meg irodáját. 1973-ban újra megkötötték a kulturális szerződést, ez alkalommal Péter János külügyminiszter viszonzta a látogatást Japánban tett útjával, és ajándékként átvette a japán kormánytól Imaoka Dzsúicsiró éppen elkészült magyar-japán kéziszótárának előzetes példányát. Ezután 1975-ben a kereskedelmi és hajózási egyezményt, 1979-ben pedig a tudományos és technológiai egyezményt kötötték meg.

1.5. A japán kultúra és művészet iránti érdeklődés kialakulása

A magyarok Japán iránti érdeklődése a 19. századra nyúlik vissza. A legkorábbi dokumentum szerint abban az évszázadban a Kolozsvári Egyetem 18 diákja tanult japánul.¹⁰

¹⁰ *Forrás: Vagdalt Judit: A magyarok Japán-képe száz éve és ma, Magyarország japán szemmel, Japán magyar szemmel- ELTE Japán Tanszéki Szakcsoport- Ószakai Idegennyelvi Egyetem Magyar Tanszék, Bp.2006, 145-147.old.*

Vagdalt Judit „A magyarok Japán-képe száz éve és ma” című előadásában elhangzott, hogy a 19-20. század fordulójának legjelentősebb és legnépszerűbb lapjai jól tükrözik az emberek akkori világnézetét, hiszen az újságok alapvetően befolyásolták azt. Annak idején az emberek csak a sajtótermékekből tájékozódhattak a világban történekről, ezért meghatározó része volt életüknek az újságolvasás. A két legnevesebb lap a Nyugat és a Vasárnapi Újság volt, utóbbiból a japán kikötők megnyitása után a magyar olvasóközönség a nyugat-európaiakkal egy időben kezdhette megismerni Japánt.

„Mióta Japán a világkereskedelem számára megnyílt, nincs művelt nemzet a föld kerekén, melynek lapirodalma e titokszerű birodalom intézményeivel, sajtóságos szokásaival s népének a nyugotiakétól egészen elütő műveltségével s társadalmi fogalmaival ne foglalkoznék...”¹¹

A két lapban olvashattak a magyarok például etnikai jellegű leírásokról, melyek a japánok külső jegyeivel foglalkoztak. Időről időre a japán nőkről is megjelentek cikkek. Voltak szociológiai témájú leírások a társadalomról, a családi és a városi életről, a népszokásokról, játékokról, gyermeknevelésről. Készültek útleírások és városleírások a három császárvárosról. Mind a Nyugat, mind pedig a Vasárnapi Újság írt a japán vallásról, de a legnagyobb hangsúlyt a japán kultúra és művészetek ismertetésére fektették. Emellett cikkeztek a japánok által művészeti szintre emelt teaivás szertartásáról, a kertrendezésről és virágkötészetéről is. A magyarok megismerkedhettek a könyvkötéssel, a japán papírral, építéssel, festéssel és iparművészettel is.¹²

Összegezve elmondható, hogy a régi idők lapjainak döntő szerepük volt a magyarok pozitív, kedvező Japán-képének kialakulásában. A japánok iránti rokonszenv nemzedékről nemzedékre hagyományozódott. Minél többet tudott meg Magyarország Japánról, annál jobban csodálta és ismerte el érdemeit. Ez is elősegítette a két ország közötti baráti viszony kialakulását.

¹¹ Forrás: Vasárnapi Újság, 1868., XV. évf. 177.

¹² Forrás: Vagdalt Judit: A magyarok Japán-képe száz éve és ma Magyarország japán szemmel, Japán magyar szemmel- ELTE Japán Tanszéki Szakcsoport- Ószakai Idegennyelvi Egyetem Magyar Tanszék, Bp.2006, 145-147.old.

2. Irodalom

2.1. Hazánkban megjelenő japán irodalom

Az előző fejezettel kapcsolatban több tudományos kutatást végeztek és végeznek a mai napig. Külföldi szakkönyvek jelentek meg Magyarországon, de ma már az internet segítségével is találunk anyagot bármilyen témában. Az embereket nagyjából ugyanazok a dolgok érdeklik Japánnal kapcsolatosan, mint az egy évszázaddal ezelőtt élőket, ezért mára rengeteg könyv jelent meg a távol-keleti országról hazánkban. Az újságok elsősorban híreket közölnek, a mai lapok már nem foglalkoznak ország leírásokkal. A különböző szakfolyóiratok Japánt gazdasági, politikai, társadalmi kérdések szempontjából közelítik meg. A legkutatottabb témák közé tartozik például a japán vállalatok stratégiájának elemzése, a japán menedzsment, a fejlett technológia, az iskolarendszer és tanárképzés módja, Japán szerepe Ázsia gazdaságában és az Európai Unióval való kapcsolatának elemzése.

Magyarországon egyre nagyobb érdeklődés övezi a keleti kultúrákat, így japánt is. Nőtt az igény, hogy a tőlünk távoli országokról minél többet megtudjunk, megismerjük életmódjukat, építészetüket, vallásukat és irodalmukat. Az útikönyvekben, élménybeszámolókból, folyóiratokban nincs hiány, azonban a magyarul megjelent szépirodalom és szakirodalom kevés, ahogyan a tankönyv is. Mivel a japán irodalom csak az 1967-es párizsi világkiállítás után kezdett el Európában is ismertté válni, ezért lefordításával máig jelentős lemaradásban van a nyugati világ. A magyar nyelven megjelent irodalmi művek többségét a több évszázados lemaradás miatt sokszor nem az eredeti nyelvükről fordították le, hanem angol vagy orosz műfordításokból.

Az Európa Kiadó foglalkozott a rendszerváltás előtt a japán irodalom hazai megjelenítésével. Napjainkban a kiadók maguk dönthetik el, hogy mely művek felelnek meg profiljuknak, mit fordítassanak le, adjanak ki. Ma sem egyszerű feladat egy japán szépirodalmi mű megjelenítése magyar nyelven. Bár egyre többen tudnak japánul hazánkban, azonban nem mindenki rendelkezik írói vénával, és a műfordítást sem oktatják mindenhol. Másik probléma, hogy pénzt kell előteremteni mind a fordítás, mind a kiadás költségeinek fedezésére.

A japán irodalmi művek legjobb lelőhelyei az antikváriumok, amelyek nagy segítséget nyújtanak lexikonok, szótárak keresésében is. Találunk itt a Kelet felé forduló általános érdeklődést kielégíteni szándékozó könyveket is – az egészséges életmódról, a divattá váló japános lakásberendezésről, a japán bútorokról, a japán kertekről stb. Egyre nő az emberek érdeklődése a japán harcművészetek, valamint a buddhizmus japán ága iránt is, melyekhez fellelhető szintén sok ismeretterjesztő és szakirodalom.

Murasaki Sikibu angol fordítású műve a Gendzsi regénye 1963-ban került hozzánk. Ezt 3 évvel később a Párnakönyv követte. Mindkét könyv az Európa Kiadónál jelent meg. Szintén az angol nyelv közvetítésével jelentek meg az előbb említett kiadónál hiteles fordítások a modern japán irodalom kiváló alkotásaiból is, többek között Tanizaki Dzsuniciró *Egy hibbant vénember naplója*, Mori Ógai *A vadlúd*, Ibusze Maszudzsi *A fekete eső* című műve.

Jelentősek az úgynevezett szemelvénygyűjtemények, összefoglalók és regényrészletek is, nemcsak a teljes műfordítások. A könyvtárakban találkozhatunk haiku- és vakagyűjteményekkel, melyek különböző témák köré csoportosítva jelentek meg, vagy egy-egy jelentősebb szerző műveit tartalmazzák.

A könyvek mellett megjelentek az elektronikus könyvtárak és a letölthető könyvek is, melyekre egyre nő a kereslet. Fontos segítséget jelenthet például a terebess.hu, ahol szinte minden megtalálható: az ázsiai harcművészetek, a japán kertek és múzeumok, a költészet, közmondások, modern nyugati haikuk, a ruházkodási és étkezési szokások, Terebess Gábor élettörténete stb.

3. Oktatás

3.1. A távol-keleti nyelv oktatása az Európai Unióban

Az Európai Unió a tagországokban az Európa Tanács Közös Nyelvi Keretrendszere által gondoskodik a különböző nyelvek és kultúrák közötti egyenjogú kommunikációról.

A 2000-ben megkötött nizzai szerződés védi az emberi jogok között a nyelvi jogokat, ezáltal Európában a többnyelvűséget és a nyelvi egyenjogúságot. Ennek megfelelően az európai költségvetés is kijelölt bizonyos méretű nyelvfejlesztési keretet.¹³

Becslések szerint sokkal többen tanulnak Ázsiában európai nyelvet, mint ahányan Európában ázsiai nyelvet. A Japán Foundation adatai szerint 1998-ban 2900000 ember tanult világszerte japánul – ebből 66% Ázsiában, 16,7% a csendes-óceáni térségben, (6% Amerika), 2,9% Európában, a Közel-Keleten és Afrikában 0,2%.¹⁴ Ezek az adatok a 10 év alatt sokat változtak, ami nem azt jelenti, hogy a tanulók száma Európában növekedett volna meg, hiszen a gyors növekedés Ázsiában jellemző.

Európában 1998-ban 61322 japánul tanulót számoltak. A növekedési tendencia évi 0,3%-ra tehető. A legjelentősebb Anglia, Németország és Franciaország volt, ahol is több mint 10000 ember tanult 10 évvel ezelőtt japánul. A nyolcvanas években a stagnálás és a lassú növekedés volt jellemző a japánul tanulók számát illetően, de az utóbbi évtizedben sok helyen egyetemi szinten nagy ugrás következett be. Az európai diákokat a japán fiatalok modern kultúrája és produktumai motiválják.

A távol-keleti nyelv terjedése köszönhető többek között annak is, hogy Japán tudatos külföldi nyelvpolitikával rendelkezik. Az utóbbi 30 évben a japán állam igen sokat investált a kulturális és nyelvi propagandába.

A Japánnal kapcsolatos tudományos szervezetek - European Association for Japanese Studies és az European Association of Teachers of Japanese - konferenciái során rámutatnak a nyelvpolitikai helyzetre, méghozzá, hogy szükség van az Európa és Ázsia közötti magas szintű kommunikációra és az Ázsiáról szóló ismeretek terjesztésére.

¹³ Forrás: Eschbach-Szabó Viktória: *A távol-keleti nyelvek és kultúrák oktatása az Európai Unióban, különös tekintettel a japánra, A keleti nyelvek oktatásának gazdasági, kulturális vonatkozásai, és Európai Unió csatlakozásunk, BGF-KKFK 2004., 23-32. old.*

¹⁴ Forrás: Eschbach-Szabó Viktória: *A távol-keleti nyelvek és kultúrák oktatása az Európai Unióban, különös tekintettel a japánra, A keleti nyelvek oktatásának gazdasági, kulturális vonatkozásai, és Európai Unió csatlakozásunk, BGF-KKFK 2004. 23-32. old.*

3.2. Keleti nyelvek tanulása itthon és külföldön

A japán nyelvoktatás történetét nézve, Magyarországon 1987-től általános iskolában, majd három évvel később középiskolában is elkezdődött a japán nyelv tanítása, amely nemcsak hazánkra volt jellemző. A japán kormányzat anyagi erőfeszítéseket tett a japán nyelv és kultúra terjesztésére nyelvtanárok küldésével, tananyag készítésével és hagyományos japán kulturális rendezvények szervezésével az egész világon. A japán nyelvtanulásra ösztönzően hatott az a lehetőség is, mely 1993-tól biztosította Magyarországon a Nemzetközi Japán Nyelvvizsga letételét. 2004-ben két vidéki és egy fővárosi általános iskolában volt japán nyelvoktatás, ahol összesen 99 kisiskolás tanult japánul. A 13 középiskolát tekintve, ahol lehetőség nyílik e távol-keleti nyelv elsajátítására, hét Budapesten, a további hat vidéken található. Az egyetemek és főiskolák közül a budapesti Eötvös Loránd Tudományegyetem és a szintén budapesti Károli Gáspár Református Egyetem rendelkezik japán szavakkal, a Budapesti Gazdasági Főiskola Külkereskedelmi Főiskolai Karán második, illetve harmadik idegen nyelvként oktatják a japánt, míg más intézményben fakultatív tantárgyként felvehető.¹⁵

1. ábra

Japán nyelvoktatás az alsó-, a középfokú oktatásban és a felsőoktatásban

	1986	2001	2004
Általános iskola	1	4	3
Középiskola	0	11	13
Felsőoktatás	2	8	11

A tanárokat illetően, több iskolában japán tanár illetve önkéntes tanít magyar anyanyelvű tanárral együtt. Ám 2004 májusában Magyarország az EU tagja lett, így további önkéntesek jelenlétére nem számíthat az ország.

¹⁵ Forrás: Dr. Székács Anna: *A japán nyelv oktatásának gazdasági vonatkozásai, A keleti nyelvek oktatásának gazdasági, kulturális vonatkozásai, és Európai Unió csatlakozásunk, BGF-KKFK 2004., 59-68. old.*

Hosszú ideig mindenki a saját elképzelése szerint tanított, 2005-től azonban a Magyarországi Japánnyelv Oktatók Társasága elkészítette az egységes új érettségi követelményrendszert, mely az összes magyarországi iskolára érvényes lett.

A két ország kormánya 1973-ban kulturális együttműködési megállapodást kötött egymással. Ezt megelőzően Japán 1965-től, Magyarország viszont 1966-tól fogad a másik országából kutatókat: Japánba minden évben a japán nyelvvel vagy a kultúrával foglalkozók közül mintegy 20 fő egyetemi alapképzésben tanuló illetve kutató mehet ki állami ösztöndíjasként, továbbá 2006-tól bevezették Japánban a tanárképzési rendszert külföldi tanulók számára. Magyarországon viszont három általános iskola beleszámolásával, a középiskolában és egyetemen, összesen 31 oktatási intézményben gyakorolják a japán nyelv tanítását.

A később elhangzó JOCV (Japán Önkéntesek a Nemzetközi Együttműködésért) japán nyelv oktatóinak hazarendelésével, jelen pillanatban a vidéken levő japán nyelvoktatási szervezet központjai csökkenőben vannak; de ezzel együtt is jelenleg meghaladja az 1400 főt a japán nyelvet tanulók száma¹⁶, ezt nagyban segíti a „Japán - Magyar Együttműködési Fórum” tevékenységeinek eredménye, mint például a japán nyelvoktatási segély.

Japánban az Ószakai Egyetem Idegennyelvi Szakon található a Magyar nyelv szak, 15 fős évfolyamokkal.

3.3. Az Ószakai Egyetem Idegennyelvi szaka közelebbről

A 2005-ben „Magyarország japán szemmel, Japán magyar szemmel” címmel megrendezett nemzetközi konferencián Waseda Mika előadásának a „Magyar szakos képzés és kutatás Japánban” címet adta. Elmondása szerint 2005-ben az Ószakai Idegennyelvi Egyetemen 25 különböző nyelvet tanítottak, melyek közül a magyar az

¹⁶ *Megjegyzés: 2007. decemberi adat, Japán Alapítvány felmérése szerint*

egyik. Évente 20 hallgatót vesznek fel, akik megismerkedhetnek a magyar nyelvvel, kultúrával és történelemmel.¹⁷

A magyar szakon három állandó, valamint nyolc-tíz óraadó tanár oktat. A magyar szakos diákok az első két évben heti 5 magyar órán vesznek részt, ahol megtanulják a magyar nyelv grammatikai rendszerének alapvető szabályait. Azonban problémák is adódnak a tanítás során abból kifolyólag, hogy a képzés rövid múlttal rendelkezik. A tanároknak nincs elég tapasztalata, megfelelő tananyaga, szótára, és a szakképzett tanár is hiánycikk.

A nyelvtanulásban az egyik legfontosabb kérdés, hogy hogyan lehetne motiválni a diákokat. Előfordult, hogy a fiatalok többsége véletlenül bukkant a magyar nyelvre, és eleinte semmit nem tudtak Magyarországról. Végül, akik bejutnak a képzésre, megismerik hazánkat és kedvet kapnak a hungarológiai kutatásokhoz.

Az élőbeszéd gyakorlásának hiánya miatt sok japán diák rövidebb-hosszabb időre Magyarországra utazik. Rendszerint végeznek tanulmányokat az Eötvös Loránd Tudományegyetemen, a Károli Gáspár Református Egyetemen, a Szegedi Egyetemen vagy a Debreceni Egyetemen. Az Ószakai Egyetem az ELTE-vel 1999-ben, a Károlival 2002-ben kötött tudományos együttműködési és csereprogramokról szóló szerződést.

A négyéves sikeres egyetemi tanulás és diploma megszerzése után nem volt könnyű elhelyezkedniük a magyarul tanult hallgatóknak. Azonban az Európai Unióhoz való csatlakozás változást hozott ezen a téren is. Több japán cég tevékenykedik Magyarországon és így több munkalehetőség van.

Waseda Mika tapasztalata szerint azok a hallgatók, akik részt vettek nyári egyetemen vagy akár egy évet tanultak Magyarországon, nagyon lelkesednek a magyar

¹⁷ *Forrás: Waseda Mika: Magyar szakos képzés és kutatás Japánban, Magyarország japán szemmel, Japán magyar szemmel- ELTE Japán Tanszéki Szakcsoport- Ószakai Idegennyelvi Egyetem Magyar Tanszék, Bp.2006, 19-21. old.*

nyelv tanulásáért, és később is megtartják a kapcsolatot nyelvünkkel vagy kultúránkkal.¹⁸

3.4. A japán nyelv

Saját tapasztalatból mondhatom, hogy a keleti nyelvek elsajátításához sok idő, energia és kitartás kell. A főiskolán 2 éve kezdtem, hetente kétszer másfél órában japánul tanulni. Az írásrendszerük mássága nem könnyíti meg a tanulás folyamatát. Az amerikaiak például egy kutatás szerint három és félszer nehezebben sajátítják el a japánt, mint a spanyolt.¹⁹

Mégis a magyar diákok többsége szerint a japán nyelv nem nehéz. Ha a japán nyelv kiejtését, nyelvtanát, a szavak sorrendjét és a mondat szerkezetét nézzük, a két nyelv között sok hasonlóság van. (Például „sió”, a magyar nyelvben „só”, a „midzu” „víz”). Bár a kiejtés és a mondat szerkezete között hasonlóságok vannak, az írás és olvasás (hirgana, katakana, kandzsi) megtanulása sok időt igényel. Vannak, akik szeretik a kandzsit, a diákok többségének azonban nincs elég ideje a kandzsi gyakorlására., és mivel sok nehézséget okoz, nem kedvelik.

A latin betűkkel együtt a japánok 4 fajta írásrendszert használnak kombinálva. A 46 szótagjelből álló hiragana és a szintén 46 szótagjelből álló katakana a kétfajta úgynevezett fonetikus szótagírás. Ezek mellett érdemes tudni a latin betűs rendszert, és elsajátítani a kínai írásjegyeket, a kandzsi-kat, melyek közül a legrégebbieket Japánban i.sz. 1. századi pénzérmén találták. Később a japánok maguk is alkottak kínai írásjegyeket. Ma kb. 50000 kandzsi ismeretes, de a mindennapi életben a japánok kb. 3000-at használnak.

¹⁸ *Forrás: Waseda Mika: Magyar szakos képzés és kutatás Japánban, Magyarország japán szemmel, Japán magyar szemmel- ELTE Japán Tanszéki Szakcsoport- Ószakai Idegennyelvi Egyetem Magyar Tanszék, Bp.2006, 19-21. old.*

¹⁹ *Forrás: Dr. Hidasi Judit: A keleti nyelvek oktatásának helyzete hazánkban: eredmények és feladatok az EU-csatlakozás tükrében, A keleti nyelvek oktatásának gazdasági, kulturális vonatkozásai, és Európai Unió csatlakozásunk, BGF-KKFK 2004.,41-48. old.*

A kandzsi-k tanulását több tényező nehezíti. Ilyen például az, hogy sok a hasonló formájú írásjegy, valamint, hogy egy írásjegynek több olvasata vagy akár többféle jelentése is létezik. Problémát okozhat, hogy Magyarországon a nyelvi órákon kívül nem találkozunk a japán írással, pedig ha az ember nem gyakorolja, akkor könnyen elfelejtheti azt. A tanulást nehezíti, hogy az írásban a vonások sorrendjére is figyelni kell. Ennek ismerete nélkül más ember kézírása nagyon nehezen olvasható.²⁰

3.5. Az írásjegyek tanulásának módszerei

A főiskolán a mi csoportunk az úgynevezett képzettársításos vagy más néven asszociációs módszerrel tanulta a hiragana és katakana jeleket. A hagyományos módszer szerint a japán gyerekek addig írják magában többször le a kandzsit, amíg meg nem tanulják. A hatékonyságot növeli, hogy kiragasztják a különböző írásjegyeket mindenhova, hogy mindig lássák azokat.

Tanárnőm, Sato Noriko fejlesztette tovább az asszociációs módszert magyarok számára alkalmazva, melyet eredetileg angol anyanyelvűek számára fejlesztettek ki. A módszer lényege, hogy ugyanazon hangalak hiragana és katakana szótagjelét nem különböző tárgyakhoz, hanem ugyanannak a tárgynak kétféle képéhez társítja. Ilyen például az „a” mint „kukacos alma”(hiragana) és az „a” mint „almacsutka”(katakana). Vagy mint a „hi” mint „hinta-palinta” (kétféle hintával) stb.²¹

Részben a kandzsik elsajátításánál is segít az ezen az elven alapuló módszer, miszerint tanárnő arra készítet minket, tanulókat, hogy az egyes írásjegyekhez képzeljünk egy tárgyat vagy a jelentéséhez hasonló motívumot, ezzel is megkönnyítve tanulásunkat. Ez elősegíti a memorizálást, és eltereli figyelmünket annak eredeti nehézségeiről. Sokat kell gyakorolni a kandzsik írását, hogy rögzüljenek agyunkban, és később rutinosan le tudjuk írni azokat.

²⁰ *Forrás: Dr. Sato Noriko: Új módszerek, rejtett dimenziók az írásjegy-oktatásban, A keleti nyelvek oktatásának gazdasági, kulturális vonatkozásai, és Európai Unió csatlakozásunk, BGF-KKFK 2004., 49-58. old.*

²¹ *Forrás: Dr. Sato Noriko: Új módszerek, rejtett dimenziók az írásjegy-oktatásban, A keleti nyelvek oktatásának gazdasági, kulturális vonatkozásai, és Európai Unió csatlakozásunk, BGF-KKFK 2004., 49-58. old.*

3.6. Japánnyelv-oktatás a Budapesti Gazdasági Főiskola Külkereskedelmi Főiskolai Karán

Magyarország a japán nyelv oktatásában, Európában az élvonalhoz tartozik. Mint azt már korábban említettem több általános iskolában, középiskolában és felsőoktatási intézményben is folyik e távol-keleti nyelv oktatása.

A Budapesti Gazdasági Főiskola Külkereskedelmi Főiskolai Karán oktatók jelentős kutatásokat végeznek a japán nyelv és kommunikáció témakörében, illetve módszertani és szakmai kérdésekben. Az így szerzett eredményeket publikálják, valamint visszaforgatják a gyakorlatba, és új módszerek bevezetésével segítik a hallgatók hatékonyabb tanulását.

Tanáraink folyamatos továbbképzésen vesznek részt és saját eredményeiket hazai és nemzetközi konferenciákon előadások keretében ismertetik. Élő kapcsolatot tartanak fenn a diplomát megszerző japános hallgatókkal.

A japán nyelv oktatása második választható idegen nyelvként 1984-ben Hidasi Judit kezdeményezésére indult a Külkereskedelmi Főiskolán. Első évben Hidasi Judit egyedül látta el az oktatási feladatokat, majd egy évvel később csatlakozott Székács Anna, ezután 1986-tól Sato Noriko, anyanyelvi lektorként. Négy évvel később önálló tanszék jött létre a keleti nyelvek oktatására, miután elkezdődött az arab, kínai és koreai nyelv tanítása is. Az alapítás fő indokai közé sorolhatjuk, hogy igény mutatkozott gazdasági, külkereskedelmi szakemberek képzésére, hiszen abban az időben rendkívüli mértékben megerősödött mind gazdaságilag, mind pedig kulturálisan a távol-keleti térség. További cél volt a hallgatókkal megismertetni a célországok szaknyelvét, kultúráját, menedzsmentjét, üzleti és tárgyalási szokásaikat.²²

²² *Forrás: Dr. Székács Anna: A Gyakorlat központú komplex japánnyelv-oktatás a Budapesti Gazdasági Főiskola Külkereskedelmi Főiskolai Karán, EU Working Papers, A Budapesti Gazdasági Főiskola Külkereskedelmi Főiskolai Karának szakmai folyóirata, X. évfolyam, 4.szám, 2007., 68-94.old.*

3.7. Japán oktatás a „Bolognai rendszerben”²³

A bolognai rendszer bevezetése a felsőoktatási intézményekben változásokat hozott, amelyek a nyelvoktatás szerkezetét is érintették, ugyanis nem minden szakon jár már ingyenes nyelvi képzés, és ahol jár, az is változó ideig.

A főiskolán a hallgatók 3 félévig ingyenesen tanulhatják egyik nyelvként a japánt, mindezt a szaknyelvi képzés keretén belül, majd nyelvtúdióon keresztül folytathatják további 3 évig. Ezen kívül a nemzetközi gazdálkodás szakos hallgatók másik lehetősége, hogy ha a hallgató rendelkezik egy másik nyelvből nyelvvizsgával, akkor tanulhatják 6 féléven keresztül csak a japán nyelvet.

Az idegen nyelvek oktatásában sok helyen az óraszám csökkenésével jár a bolognai folyamat, ezáltal nehezebb a piacképes, szaknyelvi tudást ennyi idő alatt megtanítani. A főiskolán a tantermi órák anyagának átalakítása mellett kívánatosnak tűnt, hogy a térség iránt érdeklődő hallgatók lehetőséget kapjanak a japán kultúra, hagyomány és viselkedés megismerésére. Ezért a tanszék a 2004/2005-ös tanévben szabadon választható tantárgyként meghirdette a Távol-keleti kultúrák közti kommunikáció tantárgyat és beindult a Távol-keleti kultúrák közti menedzsment szakirány is.

2. ábra

Távol-keleti interkulturális menedzsment szakirány, hallgatói megoszlás²⁴

2004/2005	2005/2006	2006/2007	2007/2008
20 főből 5 fő japános	22 főből 8 fő japános	22 főből 9 fő japános	20 főből 8 fő japános

²³ Megjegyzés: A Bologna-folyamat célja az európai felsőoktatás ésszerű harmonizációja. E cél elérése lenne a felsőoktatás hozzájárulása a Lisszaboni Nyilatkozatban lefektetett fő európai célkitűzéshez, az Európai Uniónak 2010-re a világ legdinamikusabban fejlődő térségévé válásához.

²⁴ Forrás: Dr. Székács Anna: A Gyakorlat központú komplex japánnyelv-oktatás a Budapesti Gazdasági Főiskola Külkereskedelmi Főiskolai Karán, EU Working Papers, A Budapesti Gazdasági Főiskola Külkereskedelmi Főiskolai Karának szakmai folyóirata, X. évfolyam, 4.szám, 2007., 73.old.

A szakirány hallgatójaként lehetőségem volt megismerni a távol-keleti régió vezető gazdaságait és meghatározó kultúráit. A kurzusokon ismereteket szerezhettem a régió történetéről és civilizációjáról, a politikai, gazdasági és kulturális szervezetekről, a távol-keleti etiketről és protokollról, a kereskedelmi ügyletekről, a távol-keleti régióval folytatott társadalmi és kulturális kapcsolatokról, valamint a távol-keleti menedzsmentről. A következő táblázatban láthatóak a szakirányon oktatott tantárgyak és az óraszámok.

3. ábra

A Távol-keleti interkulturális menedzsment szakirányon oktatott tantárgyak²⁵

		Óraszám
1	A TK régió története és civilizációja	45
2	A TK régió politikai, gazdasági és kulturális szervezetei-információs adatbázisok	15
3	Etikett és protokoll a Távol-keleten	15
4	Kereskedelmi ügyletek a Távol-keleten	60
5	Társadalmi és kulturális kapcsolatok a TK régióval	15
6	Interkulturális menedzsment a Távol-keleten	30
7	Bevezetés a keleti nyelvekbe	60

3.8. Gyárlátogatás

A távol-keleti interkulturális menedzsment tantárgy keretében a tavaszi félévben a szakirány hallgatóival gyárlátogatáson vettünk részt az Alpine Magyarország Kft-nél. A gyárban volt Külkereskedelmi Főiskolai hallgató is dolgozik, aki örömmel szervezte meg a látogatást és mutatta be a vállalatot csoportunknak. A látogatás sikere érdekében két fontos előkészítő lépést kellett megtennünk. Az első lépésben kérdéseket állítottunk össze a vállalatról, a magyar és a japán dolgozók kapcsolatáról, a menedzsment módszerekről. Második lépésként tanárnőnkkel megfigyelési szempontokat beszéltünk meg. Ilyen szempontok voltak a következők:

²⁵ Forrás: Dr. Székács Anna: *A Gyakorlat központú komplex japánnyelv-oktatás a Budapesti Gazdasági Főiskola Külkereskedelmi Főiskolai Karán, EU Working Papers, A Budapesti Gazdasági Főiskola Külkereskedelmi Főiskolai Karának szakmai folyóirata, X. évfolyam, 4.szám, 2007., 73. old.*

- a gyárterület feliratának, kiírásainak ellenőrzése (megtaláljuk-e a szakirodalomból ismert kiírásokat, jelmondatokat);
- a munkahelyi körülmények feltérképezése (hányan és milyen egyenruhát viselnek, az egyenruha hogyan kötődik a beosztáshoz, milyen az irodabeosztás, főnök-beosztott viszony megjelenése a területi elhelyezkedésben);
- az etikett, protokoll megnyilvánulások rögzítése (ki fogadja a csoportot, van-e névjegycsere, meghajlás, vagy kézfogás a jellemző);
- a kommunikációs problémák megjelenése (van-e konfliktus a japán vezetők és a magyar beosztottak között, a vezetők és a magyar munkások között, elhangzik-e a tájékoztatóban valami a magyar és a japánok közötti félreértésekről).

A gyárlátogatás nagyon hasznos volt, sokat tanulhattunk belőle. Dolgozatomban a japán és magyar szervezeti kultúra összehasonlításánál láthatjuk, hogy mennyire fontos ismerni a másik ország szokásait, hogy ne alakuljanak ki konfliktusok például egy japán vállalatban belül a távol-keleti vezetők és hazai beosztottaik között.

3.9. A japán nyelv oktatásának gazdasági vonatkozásai

A hazánkban dolgozó japánok száma ugrásszerűen nőtt a rendszerváltás követően, mivel új japán érdekltségű vállalatok alakultak és telephelyeket hoztak létre. Ezzel egyidejűleg megerősödött a japán nyelvoktatás is és megnőtt a turistaként hazánkba látogató japán vendégek száma. Ezek a tényezők mind befolyással vannak a nyelvtanulókra, hiszen a japán jelenlét motivációként hat rájuk, és a japán nyelvtudással rendelkezők számának növekedése segíti a japán vállalatok itteni munkáját.²⁶

²⁶ Forrás: Dr. Székács Anna: *A japán nyelv oktatásának gazdasági vonatkozásai, A keleti nyelvek oktatásának gazdasági, kulturális vonatkozásai, és Európai Unió csatlakozásunk, BGF-KKFK 2004., 59-68. old.*

4. ábra

A japán nyelv választásának motivációs tényezői²⁷

2000 után (különösen 2004-től):	Az elhelyezkedésnél előnyben vannak azok, akik az európai nyelveken kívül más nyelveket is beszélnek (EU-csatlakozás hatása); a j-pop, az anime, és a manga elsöprő hatása.
90-es évektől:	Elhelyezkedési lehetőség a Magyarországra települt japán, illetve a japán érdekeltségű multinacionális vállalatoknál (ha japánul is tud az angol, német mellett, könnyebben kap állást).
80-as évek második fele:	Japán erőteljes gazdasági felfutása (a japán nyelv tanulása révén megismerhetik a „japán gazdasági csoda” titkát).
80-as évek első fele:	Elterjednek a japán küzdősportok (dzsúdó, karate, kendó, aikidó) a magyar televízió bemutatja James Clavell Shogun című filmjét.
70-es évek vége:	A japán kultúra iránti érdeklődés (Kurosawa-filmek, az Európa Könyvkiadó „Modern japán elbeszélők” kötete, regényfordítások, japán fametszetkiállítás).

A Magyarországra betelepült japán cégek a hazai japán nyelvoktatás fejlődésének köszönhetően a már a középiskolában a távol-keleti nyelvet tanulók közül toboroznak olcsó munkaerőt, betanítás céljából. A végzettek közül választó cégek a magas szintű japán nyelvtudással rendelkezőket tolmácsként alkalmaznak, míg a gazdasági végzettségűeket szakmai feladatokba is bevonják.

Az idegenvezetés a legelterjedtebb átmeneti munka a turizmus nyújtotta elhelyezkedési lehetőségek közül. A japánosok töredéke marad csak meg az idegenforgalmi pályán profi idegenvezetőként. Ennek oka valószínűleg az lehet, hogy a japán munkamorál teljesen eltér a magyartól, hiszen a felkelő nap országában mind a tolmács, mind az idegenvezető közvetítő szerepet tölt be.

²⁷ Forrás: Dr. Székács Anna: *A Gyakorlat központú komplex japánnyelv-oktatás a Budapesti Gazdasági Főiskola Külkereskedelmi Főiskolai Karán, EU Working Papers, A Budapesti Gazdasági Főiskola Külkereskedelmi Főiskolai Karának szakmai folyóirata, X. évfolyam, 4.szám, 2007., 70.old.*

A magyarországi japán turisztikai jelenlét megerősödése és a hazai japán nyelvoktatás kiszélesedése egymásra ható és egyben erősítő folyamatnak bizonyul. Az országunkban jelenlévő japán vállalatok igényének megállapítására érdemes lenne felmérést készíteni, arra vonatkozóan, hogy mennyi a japán nyelvtudással rendelkező munkatársak száma. Szükség lenne olyan vizsgálatra, hogy olyan cégeknek, ahol nagy arányban dolgoznak együtt japánok és magyarok, nincs-e igényük kommunikációs tréningre, mely kiküszöbölhetné a kommunikációs problémákat.²⁸

²⁸ *Forrás: Dr. Székács Anna: A japán nyelv oktatásának gazdasági vonatkozásai, A keleti nyelvek oktatásának gazdasági, kulturális vonatkozásai, és Európai Unió csatlakozásunk, BGF-KKFK 2004., 59-68.old.*

III.A kultúra, mint fogalom tágabb értelmezése

1. Fogalom

A kultúra kifejezést ma többféle eltérő értelemben használjuk, amelyek közül a tudományos (antropológiai) és a hétköznapi („magas kultúra”) értelmezés a leggyakoribb. Ezen kívül beszélhetünk még szervezeti kultúráról is. A szervezeti kultúra lényegében egyfajta szociális összetartó erő, látható és láthatatlan elemekkel. Az ezekből az elemekből felépített erős szervezeti kultúra alakítja az intézmény, szervezet munkatársainak identitását és környezettudatát, pozitív hatásként elősegítheti a célokkal való azonosulást, valamint stabilitást és egyszerűséget eredményez, ahogy a kultúrát általánosságban is a múlt történelmének, a jelen cselekedeteink és hozzáállásaink, valamint jövőnkéről alkotott elképzeléseink összességének tekinthetjük. A szervezeti kultúra elemzésekor a kultúra tartalma, megnyilvánulásai és értelmezései között egymásrautalási kapcsolati kört figyelhetünk meg: A kultúra tartalmát képező lényeges, fontos közös értelmezések megléte megalapozza annak további fejlődését (terjedését, „berögződését”), mely a kultúra megnyilvánulásaiban fejeződik ki (a használt tárgyak, beszédmodor, kifejezések -szervezeti zsargon, virágnyelv, szóhasználat-viselkedés és magatartási normák, sőt még hasonló érzelmek tekintetében is). Ezek a megnyilvánulások határozzák meg a kultúra értelmezését (hogyan és milyen kérdéseket teszünk fel, a kialakult helyzetek megfigyelési módozataiban, a megértési folyamatban és az érzések kialakulásában). Ez az értelmezési folyamat az információ befogadásával, feldolgozásával a jelentéstartalmak kikövetkeztetését eredményezi, ami a kultúra kialakulásához vezet, s ezzel a kör bezárul.²⁹

²⁹ Forrás: http://hu.wikipedia.org/wiki/Szervezeti_kult%C3%B4ra, letöltés ideje: 2008. 10.15., 13.20.

1.1. Gazdasági kapcsolatokról röviden

A japán vállalati kultúra megismerése előtt tudnunk kell, hogy milyen a gazdasági kapcsolat hazánk és Japán között. Ezáltal világossá válhat számunkra, hogy mennyire fontos Magyarországnak egy olyan távol-keleti ország vállalatainak jelenléte, mely a világ egyik legnagyobb gazdasága, és amely különös hatással bír a világgazdasági folyamatokra. Hiába vagyunk különbözőek, és mások a nézeteink, el kell fogadnunk az effajta másságot, meg kell ismernünk a kultúrájukat, hogy ne szülessenek konfliktusok és tudjunk együtt dolgozni, hogy a japán vállalatok továbbra is letelepedjenek országunkban.

„Magyarország már 1995-ben, a kelet-közép európai államok képest hamar hozzákezdett a szerkezeti reformokhoz, így a régió más országaihoz képest gyorsabb ütemben telepedtek meg itt a japán vállalatok, ami a kedvező japán-magyar kapcsolatok kiépüléséhez vezetett. 2007-ben a két ország közötti teljes áruforgalom elérte a 2,2 milliárd eurót (361,9 milliárd japán yen) ebből a magyar export 290 millió euró, az import 1,9 milliárd euró. Japán legfontosabb exportcikkei az elektronikai berendezések és alkatrészek, illetve a gépkocsik és gépkocsialkatrészek, Magyarország pedig főként elektronikai berendezéseket, húsipari készítményeket és egyéb élelmiszereket, valamint vasúti alkatrészek és vegyipari termékeket exportál Japánba.”³⁰

1991 óta a japán kereskedelmi egyensúly az export felé tolódik, ami azzal magyarázható, hogy a japán vállalatok magyarországi megtelepedése eredményeként a japán gépek, alkatrészek stb. itteni importja nő. A következő táblázatban a magyar és japán árucseré forgalom 1992 és 2005 közötti alakulását láthatjuk.

³⁰ *Forrás: Magyarországi Japán Nagykövetség honlapja: http://www.hu.emb-japan.go.jp/2009/jphu_link_h.html, letöltés ideje: 2008. 10.13., 14.08*

1. táblázat

Magyar-japán árucseré forgalom (1992-2005, érték: M HUF)³¹

Év	Export	Import
1992	7757	20937
1993	7905	31864
1994	9760	41472
1995	9697	42321
1996	15497	54919
1997	18918	130304
1998	20131	211842
1999	18714	272917
2000	45458	482016
2001	49652	447126
2002	49923	405318
2003	68135	452557
2004	65800	369802
2005	72030	446705

A 2006-os költségvetési évben Magyarországon a közvetlen japán beruházás összege 80,4 millió euró volt, ugyanebben az évben, év végén a közvetlen beruházásból hátra maradt összeg pedig kitette a 690 milliót (Magyar Nemzeti Bank adatai alapján). Noha a japán cégek beáramlási hulláma kissé csillapodni látszik, de még mindig aktív cégfejlesztési beruházások folynak, így a jövőben továbbra is várható a magas mértékű közvetlen beruházás.

Magyarországon levő japán vállalatok száma 2007 júniusában 110 (JETRO felmérése szerint) volt, a gyártással foglalkozó újonnan fejlődő vállalatok között található például Magyar Suzuki, Denso, Alpine illetve Sanyo, Ividen, Sony és Asahi Glass.³²

³¹ a, Forrás: Boromisza Zsolt: *Japán-magyar befektetési kapcsolatok*, EU Working Papers, A Budapesti Gazdasági Főiskola Külkereskedelmi Karának szakmai folyóirata, X. évfolyam, 4. szám, 2007., 21. oldal
b, Megjegyzés: az export rendeltetési ország szerint, az import származási ország szerint van számítva

³² Forrás: Magyarországi Japán Nagykövetség honlapja: http://www.hu.emb-japan.go.jp/2009/jphu_link_h.html, letöltés ideje: 2008. 10.13.,14.08

Japán ma a harmadik legnagyobb zöldmezős beruházó Magyarországon. A betelepült cégek között található ipari, kereskedelmi és szolgáltató vállalatok, valamint kutatással foglalkozó vállalatok is alakulóban vannak.³³

1.2. Vízum nélkül

Japán a közép-kelet európai országok között elsőként Magyarországgal kötött vízummentességi egyezményt: 1992-től a diplomaták, illetve a hivatalos látogatáson lévők, 1997 nyarától pedig a magánúton érkezők is vízum nélkül utazhatnak a másik országába.

Ennek eredményeképpen a Magyarországra érkező japán turisták száma növekedett, 2007-ben elérte az évi 96 ezer főt. Az itt élő japánok száma az utóbbi években megjelent vállalatok miatt szintén gyors növekedésnek indult, 2008 májusában 1200 főre duzzadt. Az itt tartózkodó japánok bő 70 százalékának lakóhelye Budapest, de mivel a japán vállalatok már az ország minden részében megjelentek, a vidékre letelepedő japánok száma is folyamatosan növekedik.

A Magyarországon élő japánok több mint fele magánvállalatok vezetői és dolgozói, ám sok a zenét tanuló diák is, de nemzetközi házasságot kötött párok is találhatóak, ami körülbelül 200 letelepedettet jelent.³⁴

³³ *Megjegyzés: A Magyar-Japán Gazdasági Klubot (MJGK) 1971-ben alapították, abból a célból, hogy információval, rendezvényekkel és kapcsolatteremtéssel segítse azokat a vállalatokat és egyéneket, akik a két ország közötti gazdasági együttműködésben illetve annak javításában érdekeltek. A Magyar-Japán Gazdasági Klub non-profit és politikamentes szervezet. Sajnos a japán partnerszervezet a Japán- Magyar Gazdasági Klub 2006-ban megszűnt sok évtizedes sikeres együttműködés után.*

³⁴ *Forrás: Magyarországi Japán Nagykövetség honlapja: http://www.hu.emb-japan.go.jp/2009/jphu_link_h.html, letöltés ideje: 2008. 10.13.,14.08*

2. Szervezeti kultúra

2.1. A szervezeti kultúra fogalma

Annak érdekében, hogy jobban megérthessük, hogy mért nem olyan egyszerű a magyar dolgozóknak megérteni a japán vállalati kultúrát, és mért adódnak konfliktusok készítettem egy összehasonlítást a két ország eltérő szervezeti kultúrájáról. De mindenekelőtt tudnunk kell, hogy egyáltalán mit takar ez a fogalom.

A szervezeti kultúra a szervezet sajátos, csak rá jellemző viselkedése, amely a különféle külső és belső környezeti hatásokra alakult ki. Ez a viselkedés olyan magatartások, normák, értékrendek, hiedelmek és meggyőződések összessége, amelyet a szervezet tagjai elfogadnak és követnek, valamint átadják az új tagoknak. Ezek a közös értékek a szervezet tagjai számára már annyira természetesek, hogy nagy részük tudat alatt megy végbe. A szervezeti kultúra fogalma ilyen módon csak akkor érvényesül, ha a szervezetben a viselkedés sikeresnek bizonyul. Ekkor a szervezet ragaszkodni fog a kialakított és jól működő kultúrához, ellenkező esetben viszont új magatartás és értékrendszert keres. A szervezeti kultúra hiánya egy szervezetben azt eredményezné, hogy nem tudna kellőképpen jól és sikeresen működni a szervezet.³⁵

„ A vállalati vagy szervezeti kultúra nem más, mint a szervezet tagjai által elfogadott, közösen értelmezett előfeltevések, értékek, meggyőződések rendszere. Ezeket a szervezet tagjai érvényesnek fogadják el, követik s az új tagoknak is átadják, mint a problémák megoldásának követendő mintáit, s mint kívánatos gondolkodási és magatartásmódot.”³⁶

³⁵ Forrás: http://hu.wikipedia.org/wiki/Szervezeti_kult%C3%B4ra, letöltés ideje: 2008. 10.11., 12.10.

³⁶ Forrás: WALDMANN, D. A.: *The contribution of total quality management to a theory of work performance. Academy of Management Review*, 1994. 19.old.

2.2. A magyar vállalati kultúra történelmi háttere

Magyarország hosszú időn keresztül osztrák fennhatóság alatt működött. Külföldi kutatók által végzett vizsgálatok szerint, a magyar vállalati kultúra az osztrákokkal mutatja a legtöbb hasonlóságot. Tehát egy-egy ország vállalati kultúrájának kialakulásában nagy szerepe van a múltnak.

Lényeges tényező továbbá a vállalati kultúra vizsgálatakor hazánk esetében, hogy az ország hosszú éveken keresztül a szocialista országok közé tartozott, s ennek nyomai csak nagyon lassan tűnnek el. Bár a rendszerváltás következtében a vállalati kultúra is hatalmas változáson esett át, az átalakulás csak nagyon lassan ment végbe, s még évek múltán, ma is érezhető a korábbi rendszer hatása.

2.3. A japán szervezeti kultúra kialakulása

A Távol-keleti interkulturális menedzsment szakirányon tanultak alapján a japán szervezeti kultúra látható, illetve láthatatlan részekből áll. Látható részen értjük a munkásokat, az irodai dolgozókat, a vezetőket és azt, hogy az alkalmazottak hogyan helyezkednek el. Az információs rendszer és a döntéshozatali mechanizmus, mint láthatatlan részek szorosan kapcsolódnak a láthatóakkal.

A japán értékrend eltér az európaítól, mely azzal magyarázható, hogy a japán embernek másfajta a magatartása, munkafelfogása. A különbözőség egyrészt földrajzi okokra vezethető vissza, hiszen Japán területének 1/7 része művelhető, ahol főként a teraszos rizsművelés a jellemző. Ebből is látszik, hogy nem pocsékolnak, mert félnek az éhezéstől. A nép jellemzője tehát a hihetetlen takarékoság, ami valószínűleg annak is a következménye, hogy szinte semmit nem kapnak ingyen – ismeretlenek a vállalati juttatások, kedvezmények- így mindenért keményen meg kell dolgozniuk. Nem lehet lustálkodni! Ez a munkahelyen is meglátszik: ha éppen nincs munkánk, akkor is tegyünk úgy, mintha dolgoznánk! Fontosabb a látszat, mint az eredmény.

A következő ok a történelemben tekint vissza, ezen belül az úgynevezett il-rendszerre, amely egy háztartásra vonatkozott és azt jelentette, hogy a mesterség apáról

fiúra szállt. Ha nem volt fiú utód, akkor örökbe fogadtak egyet, hiszen nem volt feltétel a vérségi kötelék. Viszont, ha valaki kilépett ebből a közösségből, az idegenné vált.

A harmadik ok az oktatásban, nevelésben keresendő. A konfuciánus elvek közé tartozik a csoportszellem. Az iskolákban a diákok közösségi feladatokat kapnak és csoportokban dolgoznak. Az osztályokat évente keverik, ez az úgynevezett iskolai rotáció. Már az általános iskolákban meghatározódik, hogy ki milyen középiskolába, gimnáziumba és egyetemre kerül be. Ez azért fontos, mert a munkahelyeken döntő, hogy ki, hol végzett. Az egyéni érdek mindig háttérbe szorul a későbbiekben is, s a csoportérdekek dominálnak. A vezetőket arra képezik, hogy másokkal mindig kölcsönös függőségben legyenek, s tanuljanak meg egy nagyobb szervezeti egység részeként élni.

2.4. A japán és magyar szervezeti kultúra összehasonlítása

A mai hazai vállalati kultúráról elmondható, hogy a hatalmi távolságok még mindig nagyok, a hatáskörök centralizáltak. Az alá- fölé rendeltség területén nem egyértelmű, hogy ki kitől kaphat utasítást, de a dolgozók általában nem is igénylik, hogy egyetlen felettes legyen. A japán vállalatoknál alá,- és fölérendeltségi viszony van. Nagyon jelentős szerepe van a ranghierarchiának: ha valaki magasabb ranggal rendelkezik, az nagyobb elismerést és magasabb fizetést kap. Az alkalmazott a főnöknek engedelmességgel tartozik, utasításait ellenvetés nélkül köteles végrehajtani. Ennek ellenére a beosztott ugyanúgy a csoport tagja, mint a főnök.

Magyarországon, a teljesítményen alapuló ösztönzés még mindig nem mindennapos, viszonylag ritka a rendszeres, formális vezetői értékelés. A döntés továbbra is centralizált, a dolgozókat nem igazán vonják be, bár ezen a területen folyamatos javulás figyelhető meg - gyakori jelenség, hogy a dolgozókat ugyan meghallgatják, de aztán a vezetők mégis saját elképzeléseik alapján döntenek. Japánban a döntés szerepe is teljesen más, mint a többi országban. Szerintük a döntés soha nem változtatja meg a valóságot, számukra a végrehajtás a fontos. A döntéshozatal egy folyamat, amely lehet egyéni, illetve kollektív. Egyéni esetén lehet alulról felfelé

(alárendeltek mozgolódnak) és felülről lefelé (főnöki döntés) irányuló döntéshozatal. Kollektív mechanizmus esetén létezik többségi (51%), 2/3-os és konszenzusos (100%) döntéshozatal. Az utóbbi esetén az úgynevezett ringi irat segítségével jut el a felsővezetésig egy ötlet. Aki kitalál valamit, az megbeszéli a többiekkel, leírja egy papírra, majd a többiek kijavítják, egy újabb papíron megszerkesztik, és ha mindenki egyetért, akkor elkészül az alapirat, amelyet a hierarchián belül alulról felfelé köröztetnek, közben pecsétet nyomnak rá, ha egyetértenek a döntéssel és a végén eljut a felsővezetéshez, aki rábólinthat az ötletre.

A magyarok szeretnek csoportban dolgozni, de a csoport érdekeit általában nem helyezik egyéni érdekeik elé. Ezzel ellentétben a távol-keleti vállalatoknál az egyéni érdek mindig háttérbe szorul, hiszen ahogy azt korábban említettem, a csoportérdekek dominálnak. Lényeges az alkalmazkodóképesség, a csoporton belüli egyetértés, összhang megteremtése, az önfegyelem, azaz, hogy ellenérzésünket, haragunkat ne mutassuk ki.

Az alkalmazottak még mindig elvárják a különféle vállalati juttatásokat. A japánoknál abban az esetben, ha a dolgozó újításokkal és takarékos megoldásokkal segíti a termelést, akkor jutalékot kaphat, így kapcsolják össze a munkát és érdemeket.

Hazánkban a kommunikációra a felülről lefelé történő információáramlás jellemző, gyakoriak a vezetők és beosztottak kötetlen beszélgetései, így gyakran találkoznak, azonban az írásos jelentések még mindig dominánsak. Japánban időről-időre az alkalmazott átkerül egyik helyről a másikra, ezt nevezik munkahelyi rotációnak. A japán információs technológia, mint tudjuk, igen fejlett, ugyanakkor a vállalatoknál nagy hangsúlyt fektetnek a személyes kapcsolatokra. Gyakori jelenség, hogy a nagyobb döntéseket megelőzően úgynevezett „folyosói beszélgetéseket” folytatnak. Ezzel az a céljuk, hogy megkönnyítsék, előkészítsék a döntést. A belső információs rendszert szolgálják a közös nagy irodahelyiségek. A dolgozók hatalmas termekben dolgoznak, s a vezető szintén közöttük foglal helyet. Úgy vélekednek, hogy a közös irodahelyiség könnyíti a kommunikációt, szorosabbá teszi az emberi kapcsolatokat. Így az emberek egymás személyiségét jobban megismerik, a főnök magatartását az egész teremből figyelemmel kísérhetik.

A magyarokról elmondható, hogy megpróbálnak pontosak lenni, de a határidők, megbeszélések időpontjainak betartása nem mindig sikerül és ezt nem kudarcként élik meg. Ez sok esetben konfliktusokhoz vezethet. A szigetországban fontos a pontosság és határidőre teljesíteni a feladatokat.

A japán szervezeti kultúra sajátossága a senioritás-elve, mely szerint a rang növekedése a kor növekedésével párhuzamosan alakul ki. Ez a már előbb említett il-rendszer következménye.

Míg nyugaton az ágazati szakszervezet a jellemző, addig Japánban a vállalati szakszervezetek a vállalatok érdekeit képviselik. A munkához való viszony tekintetében a menedzsment kötelességének tartja, hogy beavatkozzon a dolgozó magánéletébe, törődjék gondjaikkal és akár gondoskodjék szabadidejük felhasználásáról is. A pihenés beleiktatódik a munkába. Közös céges programokat szervez a vállalat a dolgozók számára. Kijelenthető, hogy a munka nem más, mint életforma. Fontos, hogy az alkalmazott mindig mutassa magát a munkahelyén, legyen ott végig. Érkezzen pontosan, és ha lejár a munkaideje ne akarjon rögtön hazamenni.

Magyarországon a napi 8 órás, illetve heti 40 órás munkaidő az általános. A túlórákat kifizeti a munkáltató. A szabadságot összefüggően is kiveheti az alkalmazott. Piros betűs ünnepnapokon munkaszüneti nap van, amelyet általában az azt megelőző szombaton kell ledolgozni. Japánban munkaóra és stressz tekintetében kizsákmányolják a munkaerőt. Az 1980-as években 46-48 órás munkahét volt, ezt egy évtizeddel később módosították 40 órára, de nem vezették be. Szabadság mindenkinek jár, 6 nappal indul és évente nő eggyel. Ennek általában a felét szokták kivenni és azt is részletekben. Összefüggően újévkor és április 29-én, a császár születésnapján vehetnek ki szabadságot a dolgozók. A vállalatok a túlóra egy részét kifizetik, de másik részét nem.

Jól látható, hogy a magyar és japán szervezeti kultúra meglehetősen eltér egymástól. Náluk, ha valaki jól dolgozik, nem kell aggódnia, hogy munka nélkül marad. Viszont mivel a munka az első, így a család háttérbe szorul, magánéletük egyáltalán nincs. Tehát egyáltalán nem biztos, hogy ez a legjobban kialakított vállalati kultúra.

2.5. Változás

A japán vállalati hierarchia sokat változott az elmúlt pár évben. Az üzleti kommunikáció közvetlenebbé vált, de mivel a hazánkban működő japán vállalatok többségében a japán vezetők az idősebb korosztályt képviselik, így az új stílus még nem elfogadott. Továbbra is megkövetelik a hagyományos tiszteleti kommunikációt az alá- és fölérendeltségi viszonyoknak megfelelően.

IV. Zene

1. A Kodály-módszer

A Kodály-módszer egyik fő vonása, hogy minden zenét tanuló számára vonatkozik, bárhol éljen az illető, bármennyi pénze legyen is, vagy, hogy van-e vele született zenei adottsága.

„Énekelni mindenki tudhat”- mondta Kodály, azonban a zenei írás-olvasás elsajátításához feltétlenül meg kell ismerkednünk a mindenki számára hozzáférhető hangszerrel, az emberi hanggal. Kodály kifejtette, hogy fontos a rokon népek dalainak felfedezése, és ha ezekben már jártas a növendék, akkor térjen át idegen népek dalaira, és az adott nép nyelvén énekelje azt.

1941-ben jelent meg a „Zene az óvodában” című cikke, melyben hangsúlyozta, hogy a zenei nevelés sokoldalúan fejleszti a gyermek képességeit, és a népi játékokban össze kell kapcsolni az éneket és a mozgást. Az 1943-ban megjelent „333 olvasógyakorlat” a mai napig a zenét tanuló gyerekek zenei ábécés könyve. A szerző rávezeti a gyerekeket a globális kottaolvasásra. 1953-ban ír arról, hogy „Ki a jó zenész?”. A jó zenésznek nagyon fontos a hallás fejlesztése, a kottából éneklés, a karban éneklés, nagy haszna van a középszólamban éneklésnek és a jó zenész legyen tájékozott az irodalomban is.³⁷

A Kodály-módszer ma már világhírű. A világ számos országában tanulnak ezzel a módszerrel a gyerekek, többek között Japánban. A következő sorokban bővebben kifejtem a témával kapcsolatban olvasottakat.

³⁷ Forrás: <http://library.thinkquest.org/05aug/01340/hun/kodme.htm>, letöltés ideje 2008.10.22., 14.48

1.1. A Kodály-féle zenei nevelés helye a japán zeneoktatás rendszerében

Japánban 1872-ben a több évszázados politikai – gazdasági - művelődési folyamatot az ellenkező irányba fordító drámai fordulattal egy időben lépett érvénybe az általános és kötelező népoktatási törvény, mely az ének tantárgy tanítását is hivatalosan előírta. Nyugat-Európában is ebben az időszakban jelentek meg hasonló népoktatási törvények, amelyek a művelődés több évszázados folyamatának következménye és eredménye volt.

A hagyományos japán zene a Tokugawa korszakban kialakult „sí-nó-kó-só” társadalmi rétegek (sí=harcos, nó=földműves, kó=kézműves, só=kereskedő) szokásrendjei szerint sajátos rétegződésűvé vált, melynek sokféleségét növeli a samurájok (katonai szolgálatot teljesítő nemesi kaszt) és a buddhista szertartás gazdag hangzású énekelt és ősi hangszeres zenéje, valamint a színjátszás és a táncok ősi típusaihoz kapcsolódó kísérőzenék meghatározott rendje.

Az európai műveltség átvételét célzó hivatalos irányzat számára a tradicionális japán zene művelés és terjesztése nem látszott célszerűnek. Az átültetésre alkalmas zenei anyag felkutatására a Közoktatási Minisztérium 1875/77-ben az Egyesült Államokba, Massachusetts államba szakembereket küldött ki, akik hazatérve azt javasolták, hogy a japán hagyományok megőrzését és a külföldi zene átvételét megcélözva írassanak a japán, az európai, valamint az amerikai stílusokat egyesítő új kompozíciókat az iskolai oktatás számára. A külföldi kultúra irányába nyitás szimbólumává a dúr hangnem vált, s a japán hagyomány megőrzését főként az iskolák számára rendelt kompozíciók japán szövege jelentette.³⁸

A II. világháború befejezése után, a korábban négy osztályra érvényes kötelező népoktatást kilenc évre terjesztették ki. Kötelező volt a 6 osztályos alapfokú és a 3 éves középfokú iskola elvégzése, melyet a szabadon választható, magasabb középiskola követett.

³⁸ Forrás: Szabó Helga: *Japán közléről- A Kodály-módszer eredményei Japánban, Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma, 2001.*

A zenetanulás terén a felsőfokú iskola elvégzése az önművelésnek vagy a társadalmi előrelépésnek lehet egyfajta formája, a lányok számára pedig a férjhez menést megelőző rangos és hasznos időtöltés, mely a későbbi években esetleg privát zongoraleckék vagy zeneórák adásában is kamatozik.

A tanítók és tanárok rendkívüli megbecsülést élveznek Japánban. A havi fizetés a diploma és az eltöltött évek száma szerint adódik, amit 6 hónapi külön fizetés egészít ki. Természetesen a követelmény is magas, a tanárok reggel nyolctól délután ötig az iskolában tartózkodnak. A gyerekek valamivel később kezdenek, és korábban távoznak. A tanárok azonban a következő napi munka előkészítését is az iskolában végzik, és szombaton is tanítanak.

2. Zenetanárok

2.1. Szabó Helga

„Karnagy, énektanár. 1933. július 21-én született Nyíregyházán. Tanulmányait a budapesti Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskolán végezte, középfokú ének-, zenetanár és karvezető szakon. Iskolai tanári munkája mellett számos tankönyv és könyv szerzője: Tankönyvsorozat az ének-zenei általános iskola 1-8. osztálya számára (1963-1986); The Kodály Concept of Music Education (1969); Te is tudsz énekelni (1973, angolul 1979, dánul 1986); Énekes improvizáció az iskolában I-IV. kötet (1976-1982, angolul 1984). Számos zenei rádióműsort készített gyerekeknek. Zenepedagógiai előadásokat és bemutatókat tartott Ausztráliában, Japánban, Észak-Amerikában és sok európai országban.”³⁹

Szabó Helga: Japán közelről- A Kodály módszer eredményei Japánban- című könyvét olvasva sok érdekes és hasznos információt tudhattam meg és használhattam fel dolgozatom írásánál.

³⁹ Forrás: <http://www.epa.oszk.hu/00800/00835/00067/1125.html>, letöltés ideje: 2008. 09.25., 11.15.

2.2. Japán zenetanárok Magyarországon (1950-70)

Ősi japán szemlélet szerint a legnagyobb elismerés és tisztelet a tudóst, az alkotót, a tanítót illeti. Okuma Nobuko tanárnő Japánban hallotta a Botka Valéria és Csányi László vezette Magyar Rádió Gyermekkórusának előadását. Kodály Ave Maria c. műve nagy élményt jelentett számára. Egy évvel később –a gyermekkar újabb japáni útja alkalmával- Okuma tanárnő személyesen is megismerkedett Csányi Lászlóval.

Igen erősen támadt fel benne a vágy, hogy a Magyarországon megismert énektanítási módot Japánban megvalósítsa. Ám a szigorú tanügyi rendelkezések újíításokra, a hivatalostól eltérő módszerek alkalmazására nem adtak lehetőséget. 1972-től Okuma Nobuko férjével, Okuma Tsuneo hegedű tanárral elhatározta, hogy az esti órákban és a hétvégeken magániskolájukban tanítják a gyermekeket.

Japánban ezekben az években vált egyre gyakoribbá az a jelenség, hogy a tanárok anyagi biztonságuk feladásával magánintézményekben helyezkedtek el, hogy az énektanítás módszerét kialakítsák.

A Kodály-módszer iránti érdeklődés az 1960-as években már olyan méreteket öltött, hogy az Egyesült Államokból, Kanadából, Ausztráliából, Japánból, valamint Európa számos országából Magyarországra érkező külföldiek számára néhány hetes tanfolyamok vagy többéves, folyamatos továbbképzés szervezése vált szükségessé. Ebből a célból alakult meg 1969-ben Budapesten, a Zeneművészeti Főiskolán a Nemzetközi Kapcsolatok Osztálya, melynek Gabos Gáborné 1988-ig vezetője volt, s a mai napig folyamatosan aktívan működő munkatársa maradt. A Kodály-módszert elsajátító tanárok mellett egyre több vendéghallgató, köztük sok japán diák folytatta több éven át hangszeres, énekes vagy karvezetői tanulmányait a Zeneakadémián.⁴⁰

Többek között Hani Kjoko, Chinen Naomi, Tsutomu Imamura, Nakahara Chieko japán zenetanárok nagy lelkesedéssel tanultak a számukra kijelölt zenei általános iskolákban. Az 1970-es években számos japán csoport látogatott Magyarországra, hogy énekórákon és különböző hangszeres órákon vegyenek részt.

⁴⁰ *Forrás: Szabó Helga: Japán közelről- A Kodály-módszer eredményei Japánban, Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma, 2001.*

1973-ban Kanno Hisako tanárnő megismerte Hani Kjoko zenei nevelési eszméit, majd Fukuoka városában Kodály Intézetet alapított. Ez az intézmény azóta is folyamatosan otthont ad tanárok továbbképzése, közös éneklések, gyermekcsoportok fogadása számára.

Hani Kjoko a japán nyelv tanáraként kapott meghívást a Budapesti Tudományegyetemre. Látóköre és érdeklődése a művelődés minden területére kiterjedt. Tapasztalta, hogy a gyerekek kottaképről el tudják énekelni a még soha nem hallott dallamot. Felismerte, hogy Kodály zenei nevelési módszerével a japán gyermekek is kottaolvasókká válhatnak. A japán iskolarendszer egységes tantervre és tananyagra épül. A közoktatás rendszerébe új módszereket bevinni csak a tanügyi hatóságok egyetértésével és támogatásával lehet.

Hani Kjoko a japán zenei nevelés megújításának szándékától vezetve elmélyülten tanulmányozta a magyar zenei nevelés történetét és eredményeit, s azt a japán zenei közoktatással összemérte. Sok hasonlóságot fedezett fel, ezért több évi gyűjtőmunka után Hani tanárnő ötkötetnyi gyűjteményt adott közre japán gyermekek, fiatalok és kórusénekesek számára.⁴¹

2.3. Iskolai élet

Az általános iskolások egyensapkát, a középfokú iskola diákjai sötétkék vagy fekete szövetből készült, kétrészes egyenruhát, egyforma cipőt viselnek. Az iskolákban takarítószemélyzetet nem alkalmaznak, a helyiségeket az órarendben meghatározott időpontban az adott intézmény valamennyi tanulója naponta takarítja. Ez a közösségi munka a nevelés fontos része. Az iskolák patyolat tiszták, amiben természetesen az az ősi, vallásos eredetű szokás is szerepet játszik, hogy a japán ember cipővel sem otthonába, sem a munkahelyére (a modernizált élet sajátos kivételeitől eltekintve) nem lép be.

Meg kell jegyezni, hogy a rohamosan nyugatisodó japán ifjúság már gyakran szembefordul ezekkel az ősi hagyományokkal, mint ahogyan az iskolák fegyelme is

⁴¹ *Forrás: Szabó Helga: Japán közléről- A Kodály-módszer eredményei Japánban, Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma, 2001.*

évről évre romlik, s az újságok egyre gyakrabban számolnak be a diákok tanárellenes – gyakran még tettelegességig is fajuló – megmozdulásairól.

2.4. A tanárokról

Az iskolák igazgatói – a nők mellérendelt helyzetéből eredően – férfiak. Igazgatóvá az a tanári pályán kiváló eredményeket elért, 45 évét betöltött férfi válhat, aki az előírások szerint az igen magas színvonalú pedagógiai és szakmai vizsgákon sikerrel megfelelt.

A tanárokat az egy munkahelyen eltöltött 10 évi szolgálat után általában másik iskolába helyezik át. Ezzel az intézkedéssel a növendékek szüleivel létesített túl bizalmas kapcsolatteremtésnek kívánják elejét venni, s az újrakezdés serkentő erejét igyekeznek kihasználni. A tanári pályának rendkívüli vonzereje még a nyári 40 és a tanév folyamán 2 x 10 nap szabadság. A tanári pálya előnyös körülményei ellenére is előfordul, hogy a tanár az iskolától megválva magánvállalkozásba kezd, például a lakásán vagy bérelt teremben késő délutánonként és a hétvégén egyéni vagy csoportos szakórákat ad a legkülönbözőbb korosztályúak számára. Zenetanárok óvodai és iskolai csoportokat foglalkoztatnak, magán énekkarokat szervezhetnek ily módon. A magas tandíjak következtében a jól vezetett, magas színvonalú privát tanítás az iskolai fizetésnél jövedelmezőbb lehet, valamint több szabad időt és kötetlenséget biztosít, ugyanakkor magas nyugdíjalap fizetésével és némi létbizonytalansággal jár, mert a szülők csak olyan magániskolába járatják gyermekeiket, amellyel minden tekintetben elégedettek. Mindezekből világosan láthatjuk, hogy Japánban akár állami alkalmazott, akár magánvállalkozó a tanár, számára alapvető követelmény, hogy munkáját a legkorszerűbb színvonalon végezze, s hogy tanításában minél több újdonságot és eredetiséget mutasson fel.

2.5. Távol-keletiek véleménye a magyar zenéről

Magyarország olyan ország, mely sok vonzerővel rendelkezik. Ilyenek például a gyógyfürdők, a paprikával fűszerezett ételek, a tokaji bor, a Balaton, a városok nevezetességei és még sorolhatnánk. Mégis sok japán számára az elsődlegesen említendő a magyar zene.

Liszt Ferenc, Bartók Béla, Kodály Zoltán - csak pár név a sok híres zenész és zeneszerző közül, akik Magyarországon születtek, és akik a japán zenei nagykönyvekben is szerepelnek.

„Mivel tanultam zongorázni, híres zeneszerzők darabjait hallgattam, mint például Beethoven, Chopin vagy Mozart, de amikor meghallottam Bartók zenéjét, nagy sokként ért. Eddig még nem tapasztaltam, teljesen újfajta zenét hallottam, pedig hangszere az előzőkhöz hasonlóan zongora. Tele van olyan akkordokkal, ritmusokkal, amelyek más zeneszerzőknél egyáltalán nem fordulnak elő, egyszeri meghallgatás után nem is értettem meg. Viszont minél többször hallgattam, annál inkább úgy éreztem, hogy ez a zene csodálatos [...] A zenei téren kiemelkedő Magyarország lakóitól őszintén azt kérem, hogy ezután is adják át ezt a csodálatos zenét a következő generációnak, és azt fejlesszék tovább. Úgy gondolom, nagyon jó lenne, ha Japánban is minél többen megismernék a magyar zenét.” - írta Takamacu Josie.⁴²

2.6. Zenei módszerek Japánban

A legtöbb zenei főiskolán az Orff- és a Dalcrose-módszereket ismertetik, és ezen túl minden tanár a saját egyéni módszerét adja át a növendékeinek. Az általános iskolákban harmónium, illetve zongora segítségével valamint néhány Orff-hangszer alkalmazásával tanítják a tankönyvekben közölt, német dallamokból átültetett dalokat. Sok általános iskolában kötelezővé teszik egy billentyűs-fúvós hangszer megvásárlását, mely az aktív zenélést és a kottaismeret tanításának segítségét kívánja szolgálni.

⁴² Forrás: Takamacu Josie: *Magyarország japán szemmel, Japán magyar szemmel –ELTE Japán Tanszéki Szakcsoport, Ószakai Idegennyelvi Egyetem Magyar Tanszék. Budapest 2006, 123. old.*

Hani Kjoko, a budapesti ELTE egykori professzornője, a bölcsészkaron, japán tanszéken eltöltött évei után Japánba hazatérve a kodályi nevelési eszmék átültetésén kezdett munkálkodni. A legsürgetőbb feladat az iskolai tanításban is alkalmazható japán gyermekdalok felkutatása és pedagógiai elrendezése volt.

A Meiji – korszak forradalmi átalakulása idején háttérbe szorult ősi japán zenei hagyomány újraélesztése és az oktatás rendjébe illesztése áldozatos munkát kívánt. Hani Kjoko Kodályról elnevezett intézete, és a hozzá csatlakozó lelkes tanárok csoportja nemes feladatra vállalkozott, amikor zenei nevelési programját az Európa és Amerika felé tekintő pedagógiai irányzatok ellenében, Kodály tanítását követve, az ősi japán gyermekdalokra alapozta.

A japán zenei hagyományból azonban nem tudtak a magasabb iskolai osztályok számára alkalmas énekes anyagot kiválasztani. Hidat kerestek, amely az európai zenével semmiféle közös vonást fel nem mutató japán zenétől az európai műzenéig vezet el. Végül is úgy találták, hogy a keleti eredetű magyar nép ősi népdalkincse és a belőle táplálkozó Kodály- és Bartók-zene formálhat hidat számukra, az európai, klasszikus műzene megközelítéséhez.

Hani Kjoko ötkötetes kiadványa – benne japán gyermekdalok, Kodály-biciniumok és kórusok, Bartók egyneműkarok, Bárdos Lajos Kicsinyek kórusai és Szőnyi Erzsébet japán népdalfeldolgozásai – széles körben elterjedtek, és a kodályi zenei nevelést Japánban és Magyarországon szervezett tanfolyamokon tanulmányozó japán tanárok iskolai munkájához nagy segítséget adnak.

Hani Kjoko legújabbán megjelent, négy általános iskolai osztályra tervezett tankönyvsorozata módszertani elrendezésével megkönnyíti a pedagógusok dolgát. Tanimoto Kazujuki, a Hokkaido Egyetem népzenei tanszékének professzora, a Japán és a Nemzetközi Kodály Társaság elnöke a japán-magyar zenei és pedagógiai kapcsolatok elmélyítésével és folyóirat közreadásával támogatja a program sikerét. A folyóiratban a kodályi gondolat japán adaptációján munkálkodó japán tanárok népzenei elemzései, pedagógiai tanulmányai és japán zeneszerzők gyermekek számára komponált művei jelennek meg.

A japán felsőfokú zeneoktatásban és művészképzésben is jelentkezik a magyar Kodály-módszer, a művészképzés magyar tapasztalatai és gyakorlata iránti érdeklődés. A Budapesti Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola kiváló professzorai, különböző hangszerek, de legnagyobbbrészt a zongora előadóművészei kaptak meghívást, és töltöttek el több évet Japánban, valamely zenei főiskola vendégprofesszoraként.

„A Kodály-műveket éneklők nem csak a zenéért, hanem a magyar szokások, hagyományok, életstílus jobb megismeréséért, a magyar levegővel töltekezésért is képesek magyarul tanulni.”⁴³

2.7. Japánok Magyarországon

A világot járó japánok többsége csoporttal utazik. A Magyarországra érkező távol-keletieket mindig várja valaki, aki barátjuk és örül nekik, nincsenek egyedül. Társakra találnak, akik ismerik szokásaikat és igyekeznek programjukat az ő igényeik szerint szervezni.

Minden tapasztalat arra utal, hogy a mi nyelvünket sokkal könnyebben tanulják, mint az angolt. Az írott betűk kiejtése – kivéve az L hangzót, amely az ő nyelvükben nem létezik, és azt R-nek ejtik – nyelvünk hangzása, szórendje és nyelvtana számukra ismerősnek tűnik. Azok a japán tanárok, illetve diákok, akik többször rövidebb időt töltöttek el nálunk, néhány magyar szóval már ki tudják magukat fejezni. Azok, akik egy-két éven át folyamatosan itt éltek, nagyszerűen beszélnek magyarul.

Kétségtelen, hogy egyhamar felfedezik azt is, hogy pénzük a mi országunkban felértékelődik. Városaink, még a főváros is emberléptékű, nem úgy, mint az áttekinthetetlenül hatalmas Tokyo és sok más japán nagyváros. Eljuthatunk operába, hangversenyre, ami az ő nagyvárosaikban igen drága mulatság és az odautazás túl hosszú időt igényel. Mindezeket az értékeket megkoronázza az a sokfajta turisztikai, művelődési, zenei, pedagógiai valamint gasztronómiai érték, melyhez napról napra hozzájutnak.

⁴³ Forrás: Szabó Helga: *Japán közelről- A Kodály-módszer eredményei Japánban, Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma, 2001. 20. old.*

2.8. Személyes kapcsolat

2002 óta a tatai Esterházy Énekegyüttes tagja vagyok. 2008 júliusában kórusommal részt vettünk a Grazban rendezett V. Kórusolimpián, ahová a világ 69 országából összesen 437 kórus érkezett. Kategóriánkban a 18 induló között volt a japán Iwata Bach kórus is. Miután megszólítottam őket a nyelvükön és sok sikert kívántam a versenyzéshez, nagyon megörültek, hogy ilyen távol a hazájuktól beszélhetnek velem japánul. Megismerkedésünk után későbbi közös programok lehetőségeiről is szót ejtettünk. Karvezetőink hosszas egyeztetések után úgy döntöttek, hogy 2-3 éven belül közös koncertet rendeznek Budapesten. Az előkészületekben szeretnék segíteni, egyúttal a nyelvet gyakorolni. Hosszú távú céljaim között szerepel, hogy második diplomám megszerzése után én is hozzájárulhassak a két ország közötti zenei kulturális kapcsolatok fenntartásában, koncertek szervezésében, lebonyolításában.

3. Imaoka Dzsúicsiró

3.1. Imaoka jelentősége a két ország kapcsolatainak kialakulásában

Imaoka Dzsúicsiró 1888. április 21-én született a Hirosimához közeli Matsue városban. 1910-ben végezte el Matsue-ban a gimnáziumot, utána a Tokiói Idegennyelvi Egyetemre nyert felvételt. Először a német szakot végezte el 1914-ben, utána pedig a francia nyelvet tanulta fakultatívan 1916-ig. Közben tanára, Yamaguchi Kotaro professzor az éppen akkor másodszor Japánban tartózkodó magyar néprajzkutatónak, Barátosi Balogh Benedeknek mutatta be Imaokát 1914-ben, hogy némettudásával segítségére legyen a magyar kutatónak a munkájában. Több hónapon keresztül kísérte B.Baloghot, így került Imaoka először kapcsolatba magyarokkal.

1921-ben újra Japánba érkezett B.B.Benedek, azzal a tervvel, hogy a turáni mozgalmat terjessze a szigetországban. Imaoka ezen új eszme lelkes követője lett. Ismét a magyar vendéget segítette, közel egy évig dolgozott vele együtt. Feladata elsősorban

az volt, hogy B.Balogh előadásait és cikkeit fordította japánra. Együtt „alapították meg” a Turáni Szövetséget Tokióban.

Imaoka 1922-ben hajóval Amerikán keresztül jutott Európába. Először Németországba, az eredeti terve szerinti egyik célországba ment, hogy először ott folytassa tanulmányait. A háború pusztította Németországot azonban nem találta tanulmányaihoz alkalmas helynek, ezért B.Balogh meghívásának eleget téve Magyarországra érkezett.

Kezdetben Imaoka még nem tudott magyarul, de mindjárt nagy erővel kezdett hozzá a nyelv tanulásához, amit viszonylag hamar sikerült is elsajátítania. Természetesen elsősorban az volt a célja, hogy a magyar nyelvet és kultúrát tanulmányozza. Abban az időszakban viszont a világpolitika egyik témája éppen a japán emigráció volt, mert a századfordulón elég sok japán emigrált Amerikába, és emiatt időnként társadalmi problémák keletkeztek a helybeliek és a bevándorolt japánok között az USA-ban. Imaoka Magyarországon is tapasztalta ennek hatását. Hamar rájött arra, hogy milyen előítéletekkel van tele az emberek feje, ezért elkezdett cikkeket írni és előadásokat tartani Japánról, hogy pontos és korrekt információkkal szolgáljon. Imaoka magas szintű nyelvtudásának köszönhetően cikkei és előadásai igen népszerűek lettek. Egymás után kapta a meghívásokat mindenhol. Cikkeinek összefoglalójaként jelent meg 1929-ben az „Új Nippon” című könyve az Athaneum kiadónál.

A publicisztikai és előadói tevékenységeken kívül gazdasági területen is munkálkodott. Az 1929-ben megrendezett Budapesti Nemzetközi Vásár előtt sokat fáradozott azért, hogy legyen japán kiállítás. Japán ekkor vett részt először a BNV-n. Összekötő szerepet vállalt a budapesti Magyar Kereskedelmi Kamara, a bécsi Japán Követség és a Japán Kereskedelmi Kamara között.

Ebben az időben a Turáni Társaság tagja volt, továbbá a Társaság Kelet-ázsiai bizottságának tagjává és a Magyar Nippon Társaság vezetőségi tagjává választották. Rendszeresen adott japán nyelvórákat a Turáni társaság szervezésében. Akkoriban még nem volt japán követség Magyarországon, ezért gyakran kalauzolt japán vendégeket, és alkalmanként a tolmács szerepét is vállalta. E gazdag, sokrétű és gyümölcsöző munkát

értékelve Magyarország kormányzója, Horthy Miklós 1930 októberében III. osztályú magyar érdemkereszttel tüntette ki Imaokát.

Kilencéves magyarországi tartózkodása után 1931 novemberében Imaoka végleg hazatért Japánba, ahol változatlan buzgósággal és szorgalommal folytatta munkáját. Nagy lendülettel kezdett Magyarországról és a magyarokról írni. A II. világháború előtt Magyarországot és a magyar népet bemutató könyvei jelentek meg.

A háború előtt megjelent fontosabb művei: Mi a turáni mozgalom?, A magyarok elbeszélő története, A turáni népek elterjedése, Magyarok az európai civilizációban, A pánszlávizmus és a pángermanizmus magyar szemmel, A magyar irodalom története, Európa új vulkánjai és Turáni versek gyűjteménye. Műfordításai közül feltétlenül megemlítendő: Madách Imre Az ember tragédiája és a Magyar nép költészete című irodalmi antológia.

A magyar-japán kapcsolatok az 1930-as években a külpolitikától függően szorosabbá váltak. Ebben Imaokának is volt bizonyos szerepe. 1938-ban megkötötték a magyar-japán kulturális egyezményt. Ezt követően a felállított vegyes bizottság állandó tagjaként, a Japán- Magyar Kultúrintézet fő szervezőjeként és az intézet kiadványainak szerkesztőjeként igen aktív tevékenységet folytatott. De az egyre súlyosbodó háborús helyzet ellehetlenítette az emberek mindennapjait, különösen a Tokiót elpusztító bombatámadás, amely a fővárosban katasztrofális tüzet okozott. A magyar-japán kapcsolatok szempontjából több értékes munka vált e tűz martalékává, köztük Imaoka könyvei és kéziratai.

A II. világháborúban elszenvedett vereség miatt a két ország kapcsolatai megszakadtak, a Japán- Magyar Kultúrintézet működése megszűnt. Ezért Imaoka arra kényszerült, hogy korlátozza tevékenységét. Ebben az időben a magyar látogatók száma jelentősen csökkent.

1956 októberében Magyarországon kitört a forradalom. Főleg a japán kormánypárton és az ellenzéki Szocialista Párton belüli jobboldali politikusok szervezkedésével 1956. november 13-án megalakult a Magyarokat Megsegítő Japán Társaság. Imaoka azonnal csatlakozott, és mint szervezője, illetve ügyvivője dolgozott.

Bécsbe utazott a társaság tagjaként, majd miután hazaért onnan cikkeket írt és előadást tartott az ausztriai tapasztalatairól. A látogatás folyamán szerzett információk alapján 1958-ban kiadott egy könyvet: *A magyar forradalom- Mindennapi élet a kommunizmus alatt* címmel. Később néhány irodalmi könyvet jelentetett meg új kiadásban: *A magyar költészet gyűjteménye* (1956), *A turáni irodalom gyűjteménye* (1958), *A magyar művelődés kivonatos gyűjteménye* (1969).⁴⁴

A magyar nyelvtanítást illetően a II. világháború előtt már volt néhány kísérlet Japánban, de Imaoka ekkor még nem vállalt tanítást. Amikor viszont a két ország közötti diplomáciai kapcsolatokat újraindítását fontolgatták, akkor felmerült az igény, hogy fiatal diplomatákat tanítsanak a magyar nyelvre. Így Imaoka az 50-es évek végétől a külügyminisztérium továbbképző központjában tanított. Ezen kívül a magáncélból Magyarországra készülőknek hasznos tudnivalókkal segítette.

A 60-as években Imaoka elsősorban a Magyar-japán szótár szerkesztésével és kiadásával foglalkozott. 1973. szeptember 2-án hunyt el Imaoka Dzsúicsiró. Halála után nem sokkal IV. osztályú nap-kiskereszttel tüntették ki.⁴⁵

⁴⁴ *Forrás: Unemura Yuko: A Japán-tengertől a Duna-partig, Gondolat Kiadó, Bp. 2006.*

⁴⁵ *Forrás: Unemura Yuko: A Japán-tengertől a Duna-partig, Gondolat Kiadó, Bp. 2006.*

V. Japán „Danubius Barátság Év 2009”

1. A japán kormány intézkedései

1.1. Együttműködés, támogatások

1991-ben Japán a kelet-közép európai demokratikus átalakuláshoz is hozzájáruló kulturális együttműködés céljából megnyitotta Budapesten a Japán Alapítvány irodáját. Ugyanebben az évben a JOCV is megállapodást kötött Magyarországgal, amelynek értelmében ez idáig több mint 120 főnyi japán nyelvtanár, illetve harcművészet - 'budo' - oktató érkezett Magyarországra (egyébként a Magyarország JOCV küldöttek projektjét 2007-ben befejezték). 1991-ben Japán Magyarországot a vissza- nem-térítendő kulturálisan támogatandó országok közé vette, az Állami Hangversenyzenekarnak adományozott hangszereket és a mai napig összesen 15 támogatást nyújtott (Magyarország 2004-től már nem igényli a vissza- nem-térítendő japán támogatást). A japán nyelvoktatás terén viszont 2008-tól japán nyelvoktatás illetve japán kultúrát ismertető önkéntes projekt (Japán Kultúra Ismertető Csoport) indítását tervezték JOCV kivonulása után is, mivel erős volt az igény a japán nyelvoktatás folytatása és fejlesztése iránt.

A japán kultúra bemutatása, illetve a két ország közötti kapcsolatok erősítése céljából a budapesti Japán Nagykövetség és a Japán Alapítvány budapesti irodája többek között kiállításokat, előadásokat, bemutatókat szervez, valamint biztosítja a szellemi együttműködés lehetőségét.

2005 a Japán és az EU Népei Közötti Együttműködés Éve volt. Az Együttműködés Évére tervezett közel 90 kultúra központú program előkészítését munkabizottság végezte, amelynek tiszteletbeli elnöke dr. Göncz Árpád volt köztársasági elnök volt, tanácsadó pedig Kósa Ferenc parlamenti képviselő (az Interparlamentáris Unió Magyar-Japán Baráti Tagozatának korábbi elnöke), valamint Inagawa Teruyoshi, volt Japán magyarországi nagykövete.

A 2009-es év a Japán - Magyar diplomáciai kapcsolat kezdetének 140., illetve a diplomáciai kapcsolatok újrafelvételének 50. évfordulója, emiatt kultúra terén is rengeteg eseményt terveznek egy nagy évfordulóhoz, a „Japán-Duna Együttműködési Évhez” méltóan.⁴⁶

1.2. A Japán Alapítvány

A Japán Alapítvány 1972-ben jött létre, azzal a céllal, hogy elősegítse Japán és a többi ország közötti kulturális kapcsolatok fejlődését. 2003. október 1-től különleges jogi státuszú, független adminisztratív szervezetként működik, melynek értelmében forrásait a központi költségvetésen kívül a magánszektor adományaiból egészítheti ki.

A Japán Alapítvány programjai közel 190 országra terjednek ki. A Japán Alapítvány működését a tokiói központ és tizenkilenc külföldi iroda, több helyi japán kultúrcentrum, japán nyelvi intézet, valamint összekötő iroda koordinálja és sokrétű programjai ezeken az intézményeken keresztül valósulnak meg kulturális szervezetek és magányszemélyek bevonásával.⁴⁷

1.3. Baráti Társaság tevékenységei

A két ország közötti civil kulturális együttműködés központi szervezete, a Baráti Társaság, Japánban 1971-ben, Magyarországon 1987-ben alakult meg (japán oldalon: Kono elnök, magyar oldalon: Dr. Vihar Judit elnök vezetésével). A két Baráti Társaság központi szerepet játszott a magyar honfoglalás 1100. évfordulója alkalmából 1996-ban Magyarországon programra tűzött 'Japán Fesztivál', illetve Japánban a 2000 januárjától az év végéig tartó 'Magyar Fesztivál' megrendezésében, amellyel a magyar államalapítás 1000. évfordulójára emlékeztek. Továbbá 2004-ben a két Baráti Társaság által szervezett negyedik „Japán Fesztivál” került megrendezésére Magyarországon. 2007-ben pedig a Magyar-Japán Baráti Társaság az alapításának 20. évfordulóját

⁴⁶ Forrás: Magyarországi Japán Nagykövetség honlapja: http://www.hu.emb-japan.go.jp/2009/jphu_link_h.html, letöltés ideje: 2008. 10.12., 09.30.

⁴⁷ Forrás: Japán Alapítvány Budapesti Irodájának honlapja: <http://www.japanalapitvany.hu/introduction.php?page=about>, letöltés ideje: 2008.09.24., 15.43

ünnepelte: szeptemberben a Társaság Központja által szervezett Emlékező Ünnepség (japán dob, haiku, shakuhachi; Japán bemutatása a kultúrán keresztül) rendezvénysorozata hívta magára a figyelmet. Ezzel párhuzamosan folytak a Társaság Vidéki Kirendeltsége által szervezett különféle Japánnal kapcsolatos rendezvények is.⁴⁸

2. Kultúresemények mostanában

2.1. Összefoglaló

A 2005-ös „Japán és az EU Népei Közötti Együtműködési Éve”, januári megnyitóján szerepelt Ondekoza produkciója igen jó kritikát kapott. Márciusban a Liszt Ferenc Zeneakadémián japán és magyar tanulók adtak koncertet. Májusban pedig a Haydn Szimfonikus Zenekar (osztrák és magyar tagokból álló, magyar karmesterrel rendelkező zenekar) hangversenyét hallhattuk Hattori Yuji hegedű szólistával, majd grafológiai szakemberek - Suzuki Shuncho és Shida Hisako - demonstrációját és kiscsoportos foglalkozást, az elhunyt Ohno Hatsuko japánbaba-készítő Hatsune babák kiállítását is megtartották. Júniusában pedig látogatást tett az Urasenke Teaszertartási Iskola nagymestere, Sen Genshitsu és a csapata, majd Mádl köztársasági elnöknek és feleségének bemutatót tartott a Sándor-palotában.

A Parlamentben pedig Szili Katalin házelnöknek és a parlamenti képviselőknek tartottak a teaszertartásról előadást, illetve bemutatót, továbbá a Hősök terénél is jártak: a magyar történelmi hőseinek tiszteletére teaszertartást tartottak. Június végén Sogetsu Virágkötészeti Iskola mestere és igazgatója, Ikezawa mester látogatta meg Magyarországot és Mádl köztársasági elnöki párnak ikebana bemutatót tartott. Szeptemberben az okinawai dal- és táncszínház „Chura” tartott előadást, októberben, a „Japán Kultúra Hónap” keretében az Európában igen ritkának számító Bunraku előadások következtek, amik tekintettel a ritkaságukra, minden alkalommal telt házzal működtek, valamint a Vladimir Ashkenazy által vezényelt és Takematsu Toru műveit is megszólaltató „NHK Szimfonikus Zenekar” koncertjét hallhatták. November közepéig

⁴⁸ Forrás: Magyarországi Japán Nagykövetség honlapja: http://www.hu.emb-japan.go.jp/2009/jphu_link_h.html, letöltés ideje: 2008. 10.12., 09.30.

Katsushika Hokusai és Utagawa Hiroshige fametszetei illetve Tomitsuka Haruo fényképész által megörökített Fuji hegy gyűjteményét, „FUJIYAMA - Fametszet és Fényképeken” kiállítást láthatták. Novemberben nem csak a magyar kapcsolatokat, hanem az EU országaiét is belevéve „Guarneri Trió” cseh kamaracsoport és Sekino Naoki japán zongoraművész koncertjei nyújtottak élményt a közönségnek Magyarországon.⁴⁹

Tavaly 2007 márciusában a már rendszeresen megtartott Liszt Ferenc Zeneakadémia japán és magyar tanulóinak (kb. 80 japán tanulót foglalkoztat az Akadémia) koncertjén kívül Budapest Fair Center-ben Ikebana bemutatóra került sor ami rengeteg látogatóval büszkélkedhetett. Májusban két nagy gyermek- és ifjúságközpontú, Japánt bemutató rendezvényt szerveztek meg: a „Japán-nap Gyerekek Számára” (helyszín: Jövő Iskolája) és a „Nemzetközi Gyermeknap Bemutató” (helyszín: Népliget), ezen kívül novemberben a japán nyelvet itt tanulók számára a tudásuk összeméréséhez lehetőséget nyújtó, minden évben megrendezett „Japán nyelvi szónokverseny” zajlott le teltházasan. Decemberben pedig Magyarország egyik központi városában, mely egyben Japán egyik barátvárosa, Nyíregyházán rendezték meg a „Kórus Koncert - Japán Zene Est” hangversenyt, ahol fellépett a belföldön és külföldön is egyaránt híres Cantemus Kórus.

2008 februárjában „Japán-barát Kapcsolat Rendezvénye” keretében a volt külföldön tanult diákok és japán-barát csoportok barátkozhattak egymással, márciusában pedig a szokásos japán-magyar zeneakadémisták koncertjét tartották meg, valamint a Budapest Fair Center-ben Ikebana és japán dob bemutatóra került sor.

A japán dob műsora annyira megnyerte a közönség tetszését, hogy teltházzal és nagy ovációval zárhatta előadását. Májusában a „Tokiói Nemzetközi Japán dob Verseny” kétszeres győztese, Kijima Taiko adott koncertet a fővárosban, valamint Miskolcon és Szombathelyen is, és nagy sikert aratott. Kitüntetett figyelmet érdemel ebből a budapesti koncertje, ahol nem hogy betöltötték a Magyarország legnagyobb hangversenytermét, a Művészetek Palotáját (összesen 1600 fő közönség), hanem egy

⁴⁹ Forrás: Magyarországi Japán Nagykövetség honlapja: http://www.hu.emb-japan.go.jp/2009/jphu_link_h.html, letöltés ideje: 2008. 10.12., 09.30.

komoly jelentőséggel bíró eseménnyé is vált Szili Katalin házelnök, Kóka János SZDSZ frakcióvezető és különböző országok nagyköveteinek részvételével. Szintén májusban a nagykövetség halljában rendezték meg az álláskereső-szemináriumot, ahol a Japánba kiutazott tanulóknak lehetőségük nyílt információt cserélni a Magyarországon működő japán vállalatokkal.⁵⁰

3. Japán-magyar együttműködés

Ahogy azt dolgozatomban már korábban említettem Japán és Magyarország diplomáciai kapcsolata 1869-ben, az „Osztrák-Magyar Monarchia” idején vette kezdetét. Az I. világháború után, 1921-ben a diplomáciai kapcsolat megerősödött immár, mint Magyar Királysággal. A II. világháború után 1959 augusztusában a diplomáciai kapcsolatot újraélesztették, 1960-ban mindkét országban létrehozták a követséget, majd 1964-ben mindkét ország azt nagykövetségi rangra emeli. 1989 után, miután Magyarországon a rendszerváltás megtörtént, részben japán támogatásnak köszönhetően a két ország közötti kapcsolat ugrásszerű fejlődésnek indult. Azóta a két ország kapcsolatának fejlődése meg sem állt mind politika, mind gazdaság és mind a kultúra terén és továbbá más területeken sem.

3.1. Japán „Danubius Barátság Év 2009”

A 2009-es év mind Japán, mind Magyarország részéről két évfordulót jelent: japán-magyar diplomáciai kapcsolatok felvételének 140. évfordulóját és újrafelvételének 40. évfordulóját. Számos rendezvényre fog sor kerülni ugyanúgy, mint Japánban, Ausztriában, Bulgáriában és Romániában. Ezért ezt az évet "Japán-Danubius Barátság Év"-nek nevezik, és Japán illetve a négy ország közötti kapcsolat tovább mélyítésének céljából, egy egész évig tartó különböző rendezvénysorozattal tervezik az érintett országok az ünneplését.

⁵⁰ Forrás: Magyarországi Japán Nagykövetség honlapja: http://www.hu.emb-japan.go.jp/2009/jphu_link_h.html, letöltés ideje: 2008. 10.12., 09.30.

3.2. A logóról

"Japán-Danubius Barátság Év 2009" logója Japánnal együtt évfordulóját ünneplő négy országon keresztül folyó Dunából, és ezeknél az országokban Japán szimbólumaként ismert cseresznyevirágból áll, ezek egy egységet képeznek gyönyörű harmóniát alkotva.

5. ábra

A „Japán-Danubius Barátság Év 2009” logója ⁵¹

3.3. Erzsébet híd díszkivilágítása

Jelenleg folyamatosan haladnak előre a Dunát átívelő Erzsébet híd díszkivilágításának tervével, ami a 2009-es projektek közül mind a japán, mind a magyar részről a legnagyobb szabású lesz. Az Erzsébet híd a magyarok által legjobban kedvelt királyné nevét viseli; egy gyönyörű híd, amely egyik fénypontja a világörökségként nyilvántartott Budai Várnegyednek. A tervek szerint 2009 őszén mindkét ország résztvevőivel nagy avató ünnepségre kerül sor.

3.4. Japán hét Debrecenben

A „Danubius Barátság Év 2009” keretein belül az első rendezvényeket Debrecen városa szervezte. A Hajdú-Bihar Megyei Önkormányzat több mint 25 éve ápol

⁵¹ Forrás: Magyarországi Japán Nagykövetség honlapja: http://www.hu.emb-japan.go.jp/2009/logo_h.html, letöltés ideje: 2008. 10. 20., 15.45.

kapcsolatot Toyama Prefektúrával. Ez a már régóta virágzóan működő kapcsolat adta az alapját annak az egyhetes kulturális rendezvénysorozatnak, melyet az önkormányzat rendezett meg Debrecenben és a megye városaiban. Japán előadó- és harcművészek látogattak a megyébe. November 3-tól egészen 9-ig japán művészeti előadásokat és bemutatókat láthattak az érdeklődők szinte az egész városban. A Japán hét programsorozat főbb helyszínei Debrecenben a Déri Múzeum, a Méliusz Központ és a Debreceni Egyetem voltak. Míg vidéken, Hajdúnánáson és Derecskén is láthattak az érdeklődők japán művészeti előadásokat.

Tavaly a régi japán művészet és a modern látásmód című időszaki kiállítás sok látogatót vonzott a Déri Múzeumba a Múzeumok Éjszakáján. *Olyan autentikus megjelenése lesz ez Japánnak Hajdú-Bihar megyében, amelynek vannak előzményei, hiszen az elmúlt 27 év nem telt el nyom nélkül. Ez egyfajta összegzése lesz. Talán ilyen méretű és dús programsorozat még nem volt korábban* – nyilatkozta Szólláth Tibor, a HBM-i Közgyűlés alelnöke a Japán hétről.⁵²

A múlt évben Csehov darabját, a Leánykérést, kimonóban eljátszva és japán nyelven láthatta a közönség a Csokonai Színházban. Az apropó az volt, hogy akkor volt negyed százados az egyik Japán megye, Tojama és Hajdú-Bihar Megye kulturális kapcsolata. Ebben az évben, november 3-tól egészen 9-ig láthatnak a debreceniek japán művészeti előadásokat, kiállításokat a Déri Múzeumban, a Méliusz Központban, és a Debreceni Egyetemen.

„Több kiállítást is láthatnak az érdeklődők. Az egyik legérdekesebb és talán legjelentősebb a Szamurájok kincsei, ékszerei című kiállítás, ahol a Hopp Ferenc Kelet-ázsiai Múzeum és egy magángyűjtő, Monró Lajos gyűjteményéből sikerül egy válogatást bemutatnunk; kardokat, különböző harcászati eszközöket” – mondta el Lakner Lajos, a Déri Múzeum igazgatója.⁵³

⁵² Forrás: Debrecen Televízió honlapja: <http://www.dtv.hu/hir.php?id=15686>, letöltés ideje: 2008.11.15., 15.40.

⁵³ Forrás: Debrecen Televízió honlapja: <http://www.dtv.hu/hir.php?id=15686>, letöltés ideje: 2008.11.15., 15.40.

A Japán héten a kiállításokon kívül az érdeklődők előadást is hallhattak a tradicionális japán versről, a haikuról. Bábelelőadást tekinthettek meg a legkisebbek és hagyományos japán művészeti bemutatókat is láthattak a debreceniek. A Japán hét rendezvénysorozatot Debrecenben ételbemutató és harcászati bemutató zárta.

3.5. Az eddig ismert jövő évi programokról

A Magyarországi Japán Nagykövetség külön honlapot készített „Magyarország-Japán Jubileumi Év 2009” címmel. Az internetes oldalon olvashatunk a Japán – magyar együttműködésről, a 2009-es rendezvény regisztrálásához szükséges kérelem iránti benyújtás menetéről, valamint az eddig regisztrált rendezvények időpontjairól, és képet láthatunk az évfordulóra készített logóról.

A Japán - Magyar Jubileumi Évet megnyitó koncerten a japán Yosoro hagyományos dob együttes lép fel a Liszt Ferenc Zeneművészeti Akadémián. Februárban Japán Filmhét várja az érdeklődőket, valamint a Magyarországi Monbusho Ösztöndíjas Diákok Találkozójának ad helyszínt a Japán Nagykövetség Színházterme. Március elején a Nemzetközi Idegenforgalmi Kiállításon Japán, mint "ígéretes desztináció" lesz megnevezve. A Japán Standot nem csak a Nagykövetség, de számos cég is képviselni fogja. Április elejétől május végéig 161 magas színvonalon formatervezett japán termék (pl. étkezészetek, bútorok, irodai eszközök) kerül kiállításra az Iparművészeti Múzeumban. Májusban és novemberben a Japánban tanult diákok elhelyezkedését célzó szemináriumot rendez a Japán Nagykövetség. Október 16-án, pénteken a Japan Post Co. Ltd. és a Magyar Posta a Japán- Magyar Jubileumi Bélyeg közös kibocsátását tervezi. November elején 17. alkalommal kerül megrendezésre a Japán Nyelvi Szónokverseny. Mindezekről és a 2009-es év folyamán megrendezésre kerülő további programokról a honlap bővebb tájékoztatást nyújt az érdeklődők számára.⁵⁴

⁵⁴ Forrás: Magyarországi Japán Nagykövetség honlapja: <http://www.hu.emb-japan.go.jp/2009>, letöltés ideje: 2008. 10. 20., 15.45.

VI. Befejezés

A két ország közötti viszonyról nehéz általánosságban beszélni. A mai globalizált világban könnyebb más országokkal megismerkedni, mint korábban. Napjainkban a magyar-japán kapcsolatokat a különböző szakterületek szoros és állandó együttműködése jellemzi, melyek különösen az iparban, a kereskedelemben, a zenei és más kulturális területeken nyilvánulnak meg. Japán ugyanúgy hatást gyakorol a világra, mint a világ Japánra.

Egyre több japán kulturális termék éri el nemcsak Magyarországot, hanem a többi országot is. Japán kapcsolata a világgal a történelme során rendkívül változatos képet mutat. A Távol-keleti országra történelme során három kultúra gyakorolt jelentős hatást: történelme elején a kínai, konfucianizmussal átítatott kultúra; később a „gyarmatosítók” megjelenésével az európai kultúra; és a Meiji-korszaktól kezdve a II. világháború utáni megszállással egészen napjainkig az amerikai kultúra a meghatározó.

Bár Japán földrajzilag Ázsiához tartozik, kultúrája egyik ázsiai országhoz sem hasonlítható, hiszen hosszú történelme során, egy egyedülálló kultúra bontakozott ki. Ugyanakkor a japánokra jellemző, hogy más kultúrákkal szemben nyitottak és rugalmasak. Ennek köszönhetően a magyar Kodály-módszer jelentős hatással bír Japánban a zenetanulás folyamatára.

Japán szép lassan és észrevétlenül meghódított minket is. Egyre többen érdeklődnek hazánkban kultúrájuk, nyelvük és gazdaságuk iránt. Szerencsére ma már sok lehetőségünk akad, ha el akarjuk sajátítani a japán nyelvet. Emellett számos könyv, folyóirat, DVD, és internetes oldal foglalkozik a Felkelő nap országával.

Magyarország alapvető érdeke, hogy harmonikus és kooperatív kapcsolatot tartson fenn Japánnal. Ahhoz, hogy kedvező feltételeket teremtsünk mind gazdasági, mind pedig kulturális érdekeink érvényesítéséhez, elengedhetetlen a rendszeres magas szintű kapcsolattartás.

VII. Mellékletek

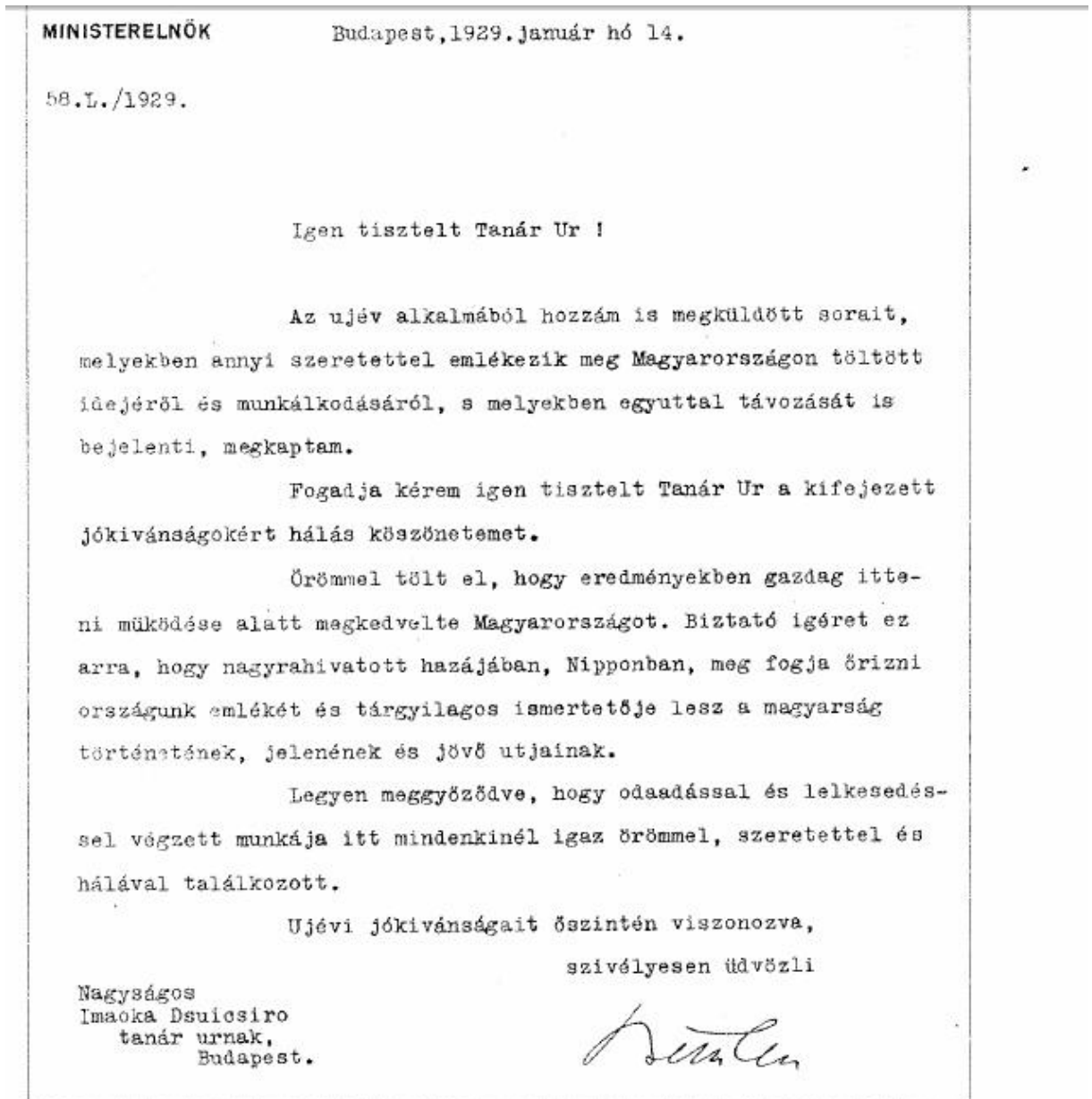
1. számú melléklet: ”Magyarország-Japán Jubileumi Év 2009” rendezvényei⁵⁵

Rendezvény neve	Dátum/Helyszín	Rendező	
Japan-Hungary friendship year concert	January 24. Hungary Cultural Center	Propart Hungary Bt.	
Japán-Magyar Jubileum Évet megnyitó koncert 	január 28 - 29. Liszt Ferenc Zeneművészeti Akadémia	Japán Alapítvány	
Japán Filmhét	február 9 - 15. Örökmozgó Filmmúzeum	Japán Alapítvány	
Magyarországi Monbusho Ösztöndíjas Diákok Találkozója	február eleje Japán Nagykövetség, Színházterem	Japán Nagykövetség, MAGYAR MONBUSHO ÖSZTÖNDÍJAS DIÁKOK SZERVEZETE	
32. Nemzetközi idegenforgalmi kiállítás	február 26- március 1. Budapesti Vásárközpont	HUNGEXPO Vásár és Reklám Zrt.	
Wa - Modern Japán Design és Harmónia	April 8 - May 31. Franz Liszt Academy of Music	The Japan Foundation Museum of Applied Arts	
III. Munkavállalást Segítő Szeminárium	május 23. (szombat) (tervezett) Japán Nagykövetség, Színházterem	Japán Nagykövetség, SHOKOKAI, MAGYAR MONBUSHO ÖSZTÖNDÍJAS DIÁKOK SZERVEZETE	

⁵⁵ Forrás: Magyarországi Japán Nagykövetség honlapja: <http://www.hu.emb-japan.go.jp/2009/>, letöltés ideje: 2008. 10. 20., 15.45.

Nemzetközi Gyermeknap - Játszóház	május vége Budapest, Városliget	Japán Nagykövetség	
Japán-Magyar Jubileumi Bélyeg közös kibocsátása	október 16. (péntek)	Japan Post Co. Ltd. Magyar Posta	
17. Japán Nyelvi Szónokverseny	november eleje Budapest	Japán Nagykövetség, MJOT	
IV. Munkavállalást Segítő Szeminárium	november 21. (szombat) (tervezett) Japán Nagykövetség, Színházterem	Japán Nagykövetség, SHOKOKAI, MAGYAR MONBUSHO ŐSZTÖNDÍJAS DIÁKOK SZERVEZETE	

2. számú melléklet: Bethlen István levele Imaoka Dzsúicsiró részére⁵⁶

1. Bethlen István 1929. január 14-i levele

⁵⁶ Forrás: Unemura Yuko: *A Japán-tengertől a Duna-partig*, Gondolat Kiadó, Bp. 2006.

3. számú melléklet: Imaoka Dzsúicsiró arcképe⁵⁷

15. Imaoka Dzsúicsiró arcképe,
Kogutowicz Károly rajza

⁵⁷ Forrás: Unemura Yuko: *A Japán-tengertől a Duna-partig*, Gondolat Kiadó, Bp. 2006.

4. számú melléklet: Barátsági és szellemi együttműködési egyezmény Magyarország és Japán között⁵⁸

5. Barátsági és szellemi együttműködési egyezmény Magyarország és Japán között

Ő Főméltósága a Magyar Királyság Kormányzója és

Ő Felsege Japán Császára:

Ünnepélyes ténnyel megerősíteni és intézményesíteni óhajtván a két ország között oly öröndetes fennálló kölcsönös baráti és bizalmi kapcsolatokat,

Egyaránt áthatva attól az óhajtól, hogy országaik évszázados hagyományából eredő műveltségük kölcsönös megbecsülése alapján, a két ország kulturális kapcsolatait kifejlesszék, és a két ország kölcsönös megértését ekként kimélyítsék;

Elhatározták, hogy egyezményt kötnek és e célból kijelölték:

Ő Főméltósága a Magyar Királyság Kormányzója:

Gróf Teleki Pál magyar királyi titkos tanácsos, magyar királyi vallás- és közoktatásügyi miniszter úr Öngyméltóságát;

Ő Felsege Japán Császára:

Hajime Matsumiya Úr Öngyméltóságát, Japán budapesti rendkívüli követét és meghatalmazott miniszterét,

Akik jó és kellő alakban talált meghatalmazásaik közlése után a következő rendelkezésekben állapodtak meg:

1. Cikk. A Magas Szerződő Felek között mindig barátság és jó egyetértés fog fennállni.

2. Cikk. A Magas Szerződő Felek arra fognak törekedni, hogy kulturális kapcsolataikat biztos alapokra helyezték, és ennek folytán a legszorosabb együttműködésről biztosítják egymást.

3. Cikk. A Magas Szerződő Felek az előző cikkben kifejtett cél elérése érdekében – kölcsönös fejleszteni fogják az országaik közötti kulturális közeledést, a tudomány, szépművészetek, zene, irodalom, film, rádióközvetítések, sport stb. terén.

4. Cikk. A Magas Szerződő Felek illetékes hatóságai a szükséghez mérten meg fognak állapodni az előző két cikk alkalmazásához szükséges részletkérdésekben.

5. Cikk. Jelen egyezmény meg fog erősíteni. A megerősítő okiratok a lehető legrövidebb időn belül Budapesten fognak kicseréltetni.

Az egyezmény a megerősítő okiratok kicserélését követő tizedik napon lép életbe, és az egyik vagy másik Szerződő Fél felmondásától számított hathónapi időtartam elteléig marad érvényben.

Ennek hiteléül a meghatalmazottak a jelen egyezményt aláírták és pecsétjükkel ellátták.

Készült két eredeti példányban Budapesten 1938. évi november hó 15-én, amely megfelel Syowa 13. éve november 15-ének.

Gróf Teleki Pál s. k.
Hajime Matsumiya s. k.

⁵⁸ Forrás: Unemura Yuko: *A Japán-tengertől a Duna-partig*, Gondolat Kiadó, Bp. 2006.

5. számú melléklet: Japán és Magyar Énekkarok közös hangversenyei Budapesten és vidéki városokban⁵⁹

JAPÁN ÉS MAGYAR ÉNEKKAROK KÖZÖS HANGVERSENYEI BUDAPESTEN ÉS VIDÉKI VÁROSOKBAN

Ezúton mondok köszönetet Vadász Ágnesnek, a Kórusok Országos Szövetsége elnökének, hogy az alábbiakban közölt hangversenyek adatait összegyűjtötte és rendelkezésünkre bocsátotta.

1990. március 27-28. Magyar-Japán Kórusnapok a II. Japán Fesztivál keretében
1990. március 27. Budapest, Szovjet Kultúra és Tudomány Háza Odawara Gyermekkar, vezényel Mrs. Taeko Kuwabara Sapporo-i Gyermekkar, vez. Mr. Satoru Oda "Amici piccoli" Gyermekkar, vez. Mr. Yoshiaki Otsuki Nizai "Coro mite" gyermekkar, vez. Mrs. Kazuko Murata Radda Barnen úti Ált. Iskola Gyermekkara, vez. Cseszka Edit
1990. március 27. Budapest, Kaffka Margit Gimnázium Díszterme Seishin Nőikar, vez. Mr. Akira Shimizu Cecilia Nőikar, vez. Mr. Keiichi Mori Cor, Soave Nőikar, vez. Mr. Yoshiaki Otsuki Tsukinomiya Kórus, vez. Mrs. Eri Sugawara Fukushimai Kodály Kórus, vez. Mrs. Miyako Furiya Veresegyházi Cantemus Kórus, vez. Vadász Ágnes
1990. március 28. Cegléd, Kossuth Lajos Művelődési Központ "Amici piccoli" gyermekkar, vez. Mr. Yoshiaki Otsuki Cor, Soave Nőikar, vez. Mr. Yoshiaki Otsuki Ceglédi Kossuth Lajos Gimnázium Leánykara, vez. Soltészné Lédeczi Judit
1990. március 28. Debrecen, Kölcsey Művelődési Központ, Bartók terem Seishin Nőikar, vez. Mr. Akira Shimizu "Tsukinomiya" Kórus, vez. Mrs. Eri Sugawara Kölcsey Kórus, vez. Tamási László
1990. március 28. Pécs, Csontváry Múzeum Odawara Gyermekkar, vez. Mrs. Taeko Kuwabara Cecilia Nőikar, vez. Mr. Keiichi Mori Széchenyi István Gimn. és Szakközépiskola Kórusa, vez. Nagy Ernő
1990. márc. 28. Győr, Városi Tanács Díszterme Sapporo-i Gyermekkar, vez. Mr. Satoru Oda Bartók Béla Gyermekkar, vez. Hoffmanné Kemenes Vera
1990. március 28. Székesfehérvár, Videoton Oktatási Központ Díszterme Nizai "Coro mite" gyermekkar, vez. Mrs. Kazuko Murata Fukushima-i Kodály Kórus, vez. Mrs. Miyako Furiya Kodály Zoltán Ének-zene tagozatú ált. isk. gyermekkara, vez. Lovrek Károly Videoton Leánykar, vez. Lovrek Károly
1994. nov. 26. Japán-Magyar Barátság Koncert a Magyar Néprajzi Múzeum dísztermében Közreműködik a Magyar Rádió Gyermekkara, vezényel Thész Gabriella és Reményi János A Nyiregyházi Pro Musica Leánykar, vezényel Szabó Dénes Társszervezők és támogatók: Japán Nagykövetség, Magyar-Japán Baráti Társaság, Japán-Magyar Baráti Társaság
1994. aug. 21. Akiryu Vegyeskar (Japán) hangversenye a Néprajzi Múzeum Dísztermében Vezényel Suzuki Shigeo, közreműködik Yamaguchi Tomoko (zongora). A hangverseny után ORIGAMI bemutatót tart Mitsui Sumire és Mitsui Sakura
1994. okt. 7. Mokuseikai Nőikar hangversenye Budapesten, az ELTE Tanárképző Főiskola Lotz termében. Vezényel Ono Hiroshi

⁵⁹Forrás: Szabó Helga: *Japán közelről- A Kodály-módszer eredményei Japánban, Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma, 2001.*

6. számú melléklet: Japán kórusok hangversenyi Magyarországon, magyar kórusok hangversenyi Japánban⁶⁰

JAPÁN KÓRUSOK HANGVERSENYEI MAGYARORSZÁGON, MAGYAR KÓRUSOK HANGVERSENYEI JAPÁNBAN

GONYI ÉVA TANÁRNŐ ELŐADÓI ÚTJAI JAPÁNBAN

- . Tokyo, Sapporo, Nagoya, Fukuoka, Okayama Gamagori városokban.
- . Tokyo, Sapporo, Osaka, Nagoya.
- . Tokyo, Nagoya
- . Tokyo, Nagoya
- . Sapporo, Fukushima, Funabashi kórusal Ueno-ban, Sapporo, Machida
- . Tokyo, Fukushima, Golemba
- . Tokyo, Niigata
- . Nagoya, Urawa, Funabashi
- . Tokyo, Saga, Osaka, Urawa, Nabeshima
- . Nagoya, Saga, Osaka, Urawa, Nabeshima
- . Saga, Tokyo /Ikeburo, Kichijoji/, Osaka, Hiroshima, Nagoya.

oroltakon kívül Tokyo-ban több helyszínen. A feladat általában kórusokkal foglalkozás,
zis és karvezetés tanítása volt.

ben a Japán Kodály Társaság módszertani lemeze Rozgonyi Éva vezetésével és
működésével készült el. 1997-ben Saga-ban, a tanfolyam Rozgonyi Éva vezette
hangversenyét örökítették meg CD lemezen.

⁶⁰ Forrás: Szabó Helga: *Japán közléről- A Kodály-módszer eredményei Japánban, Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma, 2001.*

7. számú melléklet: Kérelem benyújtásának menete a "Japán-Danubius Barátság Év 2009" hivatalos projektté való nyilvánítás megszerzéséhez⁶¹

Azok a projektek, amik jóváhagyásra kerülnek a „Japán-Duna Együttműködési Év” projektjeként, a reklámozásukhoz (poszter, brosúra, web-oldal, felirat, transzparens stb.) engedélyezik a “Japán-Danubius Barátság Év 2009” hivatalos projekt megnevezés és a logó használatát is.

A jóváhagyás kérelmezésének alapfeltételei, valamint annak menete a következő:

3.3.1. Feltételek a “Japán-Danubius Barátság Év 2009” hivatalos projektjéhez

(1) Alapvetően olyan projekt lehet, amit 2009. január 1-jétől december 31-ig Japánt illetve Magyarországot is beleértő négy országban (Magyarország, Ausztria, Bulgária, Románia) fogják megtartani.

(2) A projekt tartalma Japánt illetve Magyarországot is beleértő négy ország közötti együttműködést elősegíti, az országok közötti megértést mélyíti, a barátságot pedig erősíti.

(3) A projekt tartalma és célja világos, megvalósulása reális.

(4) A projekt célja nem lehet egy meghatározott elv, irányzat vagy vallás hirdetése, társadalmi morálokat nem sértheti (beleértve, hogy a projektfelelős személye nem lehet olyan, aki sérti a társadalmi morálokat), továbbá kizárólag nonprofit projekt lehetséges.

(5) A projekt megvalósításának költségeit a szervező állja minden felelősséggel.

(6) A kérelem benyújtása után, ha nagy változtatás lép fel a projekt tartalmával kapcsolatban, azonnal kell azt jelezni. Ha a projekt leáll, vagy kiderül, hogy mégsem felel meg a feltételeknek, a projekt hivatalos jóváhagyását visszavonhatják.

⁶¹ *Forrás: Magyarországi Japán Nagykövetség honlapja: http://www.hu.emb-japan.go.jp/2009/application_h.html, letöltés ideje: 2008.11.11*

3.3.2. Kérelmezés módja

(1) A kérelmezés, valamint a jóváhagyás menete

- 1) A kérelmező formátumban a szükséges adatokat ki kell tölteni, majd FAX-on vagy postai úton a Külügyminisztériumba vagy a Japán Nagykövetségre elküldeni. Határidő: a projekt kezdése előtt egy hónappal.
- 2) A Külügyminisztérium Együttműködési Év Szervező Iroda, illetve a Japán Nagykövetség bírálása megtörténik a beküldöttek alapján
- 3) A bírálati eredmény elküldése a kérelmezőnek
- 4) A logó illetve "logó használati utasítás" elküldése a kérelmezőnek

(2) Szükséges iratok

- 1) Projekt - kérelmező formátum (Kérelmek letöltése: PDF/WORD)
- 2) A projekt világos leírása (projekt tartalma, projekt költségeinek tervezete stb.)
- 3) A kérelmező szervezet tevékenységeit ismertető anyag (A szervezet leírása, megállapodások, eddigi tevékenységek stb.)

(3) Feladási cím

Japánban végrehajtó projekteknél a Külügyminisztérium felé, a Magyarországon végrehajtóknál pedig a magyarországi Japán Nagykövetség felé kell beadni az összes iratot.

VIII. Táblázatok és Ábrák jegyzéke

Ábrák:

- 1. ábra: Japán nyelvoktatás az alsó, a középfokú oktatásban és a felsőoktatásban, 20. oldal
- 2. ábra: Távol-keleti interkulturális menedzsment szakirány, hallgatói megoszlás, 26. oldal

Forrás: Dr. Székács Anna: A Gyakorlat központú komplex japánnyelv-oktatás a Budapesti Gazdasági Főiskola Külkereskedelmi Főiskolai Karán, EU Working Papers, A Budapesti Gazdasági Főiskola Külkereskedelmi Főiskolai Karának szakmai folyóirata, X. évfolyam, 4.szám, 2007., 73.old

- 3. ábra: A Távol-keleti interkulturális menedzsment szakirányon oktatott tantárgyak, 27. oldal

Forrás: Dr. Székács Anna: A Gyakorlat központú komplex japánnyelv-oktatás a Budapesti Gazdasági Főiskola Külkereskedelmi Főiskolai Karán, EU Working Papers, A Budapesti Gazdasági Főiskola Külkereskedelmi Főiskolai Karának szakmai folyóirata, X. évfolyam, 4.szám, 2007.,73.old

- 4. ábra: A Japán nyelv választásának motivációs tényezői, 29. oldal

Forrás: Dr. Székács Anna: A Gyakorlat központú komplex japánnyelv-oktatás a Budapesti Gazdasági Főiskola Külkereskedelmi Főiskolai Karán, : EU Working Papers, A Budapesti Gazdasági Főiskola Külkereskedelmi Főiskolai Karának szakmai folyóirata, X. évfolyam, 4.szám, 2007., 70.old

- 5. ábra: A „Japán-Danubius Barátság Év 2009” logója, 59. oldal

Forrás: Magyarországi Japán Nagykövetség honlapja: http://www.hu.emb-japan.go.jp/2009/logo_h.html, letöltés ideje: 2008. 10. 20., 15.45.

Táblázat:

- 1. táblázat: Magyar-japán árucseré forgalom, 33. oldal

Forrás: Boromisza Zsolt: Japán-magyar befektetési kapcsolatok, EU Working Papers, A Budapesti Gazdasági Főiskola Külkereskedelmi Karának szakmai folyóirata, X. évfolyam, 4. szám, 2007., 21. oldal

X. Felhasznált irodalom

- **Boromisza Zsolt:** Japán-magyar befektetési kapcsolatok, EU Working Papers, A Budapesti Gazdasági Főiskola Külkereskedelmi Karának szakmai folyóirata, X. évfolyam, 4. szám, 2007., 21. oldal
- **Dr. Hidasi Judit:** A keleti nyelvek oktatásának helyzete hazánkban: eredmények és feladatok az EU-csatlakozás tükrében, A keleti nyelvek oktatásának gazdasági, kulturális vonatkozásai, és Európai Unió csatlakozásunk, BGF-KKFK, 2004., 41-48. oldal
- **Dr. Sato Noriko:** Új módszerek, rejtett dimenziók az írásjegy-oktatásban, A keleti nyelvek oktatásának gazdasági, kulturális vonatkozásai, és Európai Unió csatlakozásunk, BGF-KKFK, 2004., 49-58. oldal
- **Dr. Székács Anna:** A japánnyelv oktatásának gazdasági vonatkozásai, A keleti nyelvek oktatásának gazdasági, kulturális vonatkozásai, és Európai Unió csatlakozásunk, BGF-KKFK, 2004., 59-68. oldal
- **Dr. Székács Anna:** Gyakorlat központú komplex japánnyelv-oktatás a Budapesti Gazdasági Főiskola Külkereskedelmi Főiskolai Karán, EU Working Papers, A Budapesti Gazdasági Főiskola Külkereskedelmi Karának szakmai folyóirata, X. évfolyam, 4. szám, 2007., 68-94. oldal
- **Eschbach-Szabó Viktória:** A távol-keleti nyelvek és kultúrák oktatása az Európai Unióban, különös tekintettel a japánra, A keleti nyelvek oktatásának gazdasági, kulturális vonatkozásai, és Európai Unió csatlakozásunk, BGF-KKFK, 2004., 23-32. oldal
- **Szabó Helga:** Japán közelről- A Kodály-módszer eredményei Japánban, Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma, Magánkiadó, 2001., 3-20. oldal

- **Takamacu Josie:** A magyar zenéről, Magyarország japán szemel, Japán magyar szemmel, ELTE Japán Tanszéki Szakcsoport- Ószakai Idegennyelvi Egyetem Magyar Tanszék, Bp. 2006, 123. oldal
- **Unemura Yuko:** A Japán-tengertől a Duna-partig, Gondolat Kiadó, Bp. 2006., 11-31. oldal
- **Vagdalt Judit:** A magyarok Japán –képe száz éve és ma, Magyarország japán szemel, Japán magyar szemmel, ELTE Japán Tanszéki Szakcsoport- Ószakai Idegennyelvi Egyetem Magyar Tanszék, Bp. 2006, 145-147. oldal
- **Waldmann, D. A.:** The contribution of total quality management to a theory of work performance. Academy of Management Review, 1994. 19. old.
- **Waseda Mika:** Magyar szakos képzés és kutatás Japánban, Magyarország japán szemel, Japán magyar szemmel, ELTE Japán Tanszéki Szakcsoport- Ószakai Idegennyelvi Egyetem Magyar Tanszék, Bp. 2006, 19-21. oldal

Internet:

- Debrecen Televízió honlapja
(<http://www.dtv.hu/hir.php?id=15686>, letöltés ideje: 2008.11.15., 15.40.)

- Japán Alapítvány Budapesti Irodájának honlapja
(<http://www.japanalapitvany.hu/introduction.php?page=about>, letöltés ideje: 2008.09.24., 15.43)
- A Magyar-Japán gazdasági Klub honlapja
(<http://mjgk.com/>)
- Magyar Köztársaság Külügyminisztériumának honlapja
(http://www.mfa.gov.hu/kum/hu/bal/Kulpolitikank/Ketoldalukapcsolatok/Azsia/japan/tud_kapcsolatok.htm)
- Magyarországi Japán Nagykövetség honlapja
(http://www.hu.emb-japan.go.jp/2009/jphu_link_h.html, letöltés ideje: 2008.10.13.,14.08)
- Szervezeti kultúra fogalma
http://hu.wikipedia.org/wiki/Szervezeti_kult%C3%BAra, letöltés ideje: 2008.10.15., 13.20
- Turanizmus
<http://hu.wikipedia.org/wiki/Turanizmus>, Letöltés ideje:2008.10.20. 14.08
- <http://library.thinkquest.org/05aug/01340/hun/kodme.htm>, letöltés ideje 2008.10.22., 14.48
- <http://www.epa.oszk.hu/00800/00835/00067/1125.html>, letöltés ideje: 2008.09.25., 11.15.